САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Ч. 11-12 (315-316) Листопад — Грудень 1974

"INDEPENDENT UKRAINE,,
Published by Ukrainian American Publishing Co., Inc.
2315 West Chicago Avenue, Chicago, Ill., 60622 USA
Editor in Chief Denys Kwitkowsky

Орган Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО)
Видає Видавнича Спілка в Чікаґо, Ілл. ЗСА
Головний Редактор: Денис Квітковський

Статті підписані автором не обов'язково збігаються з поглядами Редакції, а тому за їх зміст Редакція «Самостійної України» не відповідає.

Адреса Редакції:
DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit. Michigan 48210. USA

Адреса Адміністрації:
INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. CHIGAGO AVENUE
CHICAGO. ILL. 60622 USA

ЧІКАҐО ДІТРОЙТ

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ» ЗЛОЖИЛИ:

Д-р І. Микитюк — 10 дол., С. Білий — 5, М. Дутчак — 5, А. Повх 5, М. Дякун — 3, Д. Д. Байґерич — 2.50, П. Ґенґало — 2.50.

Сердечно дякуємо!

Самостійна Україна

Рік XXVI | Листопад — Грудень 1974 | Ч. 11-12 (315-316)

АНДРІЙ МЕЛЬНИК
(1964 — 1974)

Восьмий Великий Збір Українських Націоналістів відбуватиметься цього року в десяту річницю смерти славної пам'яти полковника Андрія Мельника — Голови Проводу Українських Націоналістів в буремних роках чвертьстоліття (1939 — 1964), позначеного надзвичайної ваги подіями, які глибоко змінили уклад міжнародних сил світу й позиції ОУН в історичному процесі визвольних змагань України й тих сил людства, які змагаються за побудову нового ладу на засадах СВОБОДИ НАРОДАМ і забезпечення ГІДНОСТИ ЛЮДИНІ.

«Увесь український загал на чужині й на рідних землях відчув боляче втрату Полковника. При цьому падали слова про закінчення певної епохи. І це правда. З Покійним зійшла зі світу Людина, що репрезентувала епоху визрівання Національної Революції, підготови її словом у гімназійних гуртках, у праці серед найширших мас народу. А далі — був Полковник репрезентантом і одним з найкращих між тими, що творили епоху збройної боротьби, що творили епоху відновлення української збройної сили.

Людина ця належала до творців леґенди відваги, бо дітям нашим чи й внукам розповідаємо про геройство Маківки — геройство не лише особисте, не лише геройство, що ставить життя на карту з багнетом чи ґранатою в руках, але геройство відваги стати горсткою Українських Січових Стрільців проти Московської імперії. Це найвище свідоцтво віри в українську націю, в її невмирущість, в її силу й майбутнє.

Людина ця була й символом соборництва, віддавши своє життя боротьбі за самостійність. Разом з полковником Євгеном Коновальцем, Андрій Мельник твердо стає на шлях до Львова через Київ. І з цього шляху не сходить все своє життя, бо у своїй величі він виріс понад льокалізми, він був справжнім націоналістом, для якого існувала одна й суцільна українська нація.

Та велич Покійного була не тільки в його військовій відвазі й здібностях командира, не лише в політичній далекозорості, але й у відвазі втілювати завжди ідею в чин. Він стає співтворцем нових форм боротьби в рамах УВО, а згодом ОУН — боротьби далеко важчої, бо в ній нема ні права на міжнародні закони, ні права на пошанування Прапору.

Він пішов на чолі «лицарів безумства», бойовиків УВО, зі спокоєм і впевненістю, без краплі романтики й молодечої наївности, свідомо, як великий муж, що творить епоху.

І епоху він створив — і залишив нам її скарби. Але він залишив ще щось: спогад про Людину, на яку завжди можна покластися як на доброго батька. Якщо підпільна боротьба є запереченням законів і законности, то Покійний завжди тримався законів і законности в ОУН та УНРусі. Якщо кажуть, що в політиці нема моралі, то Покійний був доказом, що це не правда: він завжди тримався моралі й залишився людиною чистого серця й чистих рук».

(Із Слова Голови ПУН Олега Штуля-Ждановича на відкритті Шостого ВЗУН в жовтні 1965 року.

Сьогодні ми знов свідками революційного ферментування й боротьби проти старого консервативного ладу в усьому світі. Незалежно чи йдеться про ідейно - духову революцію молоді в країнах комуністичного бльоку, чи в західніх демократичних країнах, провідний мотив цих рухів скрізь один: привернення гідности людині, визнання її духової вартости і звільнення її від тиску бюрократичної системи. Ця революція не поминула навіть і української спільноти на еміґрації, серед якої пмічаємо також прояви протесту проти консервативного «естаблішменту» батьків: у шуканні за новими ідеями на зміну старому консерватизмові, ця молодь, не зумівши сама знайти цих ідей на українському Ґрунті, часто йде за ідеями чужими.

Ю. Пундик

Отже коли справедливо, що кожна нація з огляду на міжнародні відносини хоче виливатись у форму незалежної, самостійної держави; коли справедливо, що тільки держава одноплемінного національного змісту може дати своїм членам нічим не обмежовану змогу всестороннього розвитку духового і осягнення найліпшого матеріяльного гаразду; коли справедливо, що пишний розквіт індивідуальности можливий тільки в державі, для якої плекання індивідуальности є метою, — тоді стане зовсім зрозумілим, що державна самостійність є головна умова існування нації, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин.

Микола Міхновський: Самостійна Україна, 1900

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

Бадьора постать, бліде подовгасте обличчя, живі вдумливі очі, запеклість в устах, важке підборіддя і хід, як у барса.

Євген Коновалець!

Він вилетів з пращі історії - нестримний і гнівний, як постріл. Не міг не прийти! Був покликаний мудрістю життя служити йому ливарем. Бо людське життя - це розчин, що споконвіку кипить - накипає у Божій Пекарні. Коли глеки замалі, розчин нуртує і ллється невпопад...

Тоді приходить Ливар. Він намічує нову людину, насвітлює новий шлях, виливає нові форми життя. Коновалець - Ливар!

Коли Україну розп'ято на почвірному хресті, й безнадія почала чварити, прийшов Коновалець і перекував розгром у славу нового чину. Це він розсвітив невольничі ночі нації шаленством віри й жертви. Це він після непосильної війни заграв далекими громами нової революйії! Це він відкрив ворота новій добі, окопався на варті свободи, і жмут світла від нього блиснув у вічність! І ми пройдемо в майбутнє крізь Ворота Свободи - або не буде нас! Бо всі ми на повному морі, далеко від намічених берегів. А корабель наш треба безперебійно майструвати, залогу ввесь час оновляти, обіцяну землю безнастанно об'являти... Або не буде нас!

Як із степового ґраніту тесана, височіє ця постать і розсвічується з року в рік. Він живий і веселий, але віє від нього повагою думки. Він радіє життям, але чуєш у ньому вагомість зосередження. Він очолює боротьбу на життя й смерть, але притягає його безпосередність і скромність. Воля й рішучість б'ють від цієї постаті. Вся його поява сповнена чаром неповторної особистости, що шукає й знаходить співзвучні струни з тобою - після двох-трьох слів чуєш, що стоїш перед Людиною.

Він любить риск і легковажить небезпеки. На перестороги сміється прижмуреними очима: -«А то ж як має бути?»- Бо життя від небезпек не відділиш! Хто розпалює вогні свободи, є завжди на фронті. Тож всі, що з ним, хоч сотні миль від нього, чують, що «веде нас герой», і погорда в них до смерти, як у нього!

Був твердий до себе, послідовний і нескорений перед ударами долі. Високо цінив почин, розвивав великий стиль дії й рішався безповоротно. Політика була пристрастю цього вояка з небуденним політичним хистом Однак, за політиком стояв державний муж. Коли в листопаді 1918 р. делеґація Галицької Національної Ради домагається Січових Стрільців для оборони Львова, Коновалець відповідає —«Не Львів рішить, а Київ».

За гетьманату Скоропадського він радше розформує полк Січових Стрільців, аніж зламає вояцьку присягу. Зате він перший піднесе зброю проти всякого, хто зречеться свободи, федеруючись з Москвою!

Всю надію він ставив на чин. В горнилі Чину людська руда перето-

питься на крицю, а з крови й боротьби постане нова людина - українець! І Ливар нового життя вирощував тих нових людей і різьбив їх долю, й вони приходили й були подібні до нього.

Цей муж любив вислухати правду, нехай вона гірка й небезпечна. Але критиків-маніяків оминав. Тих завжди тьма, а їх подих отруйний. Не в собі, а понад собою, в минулих, сучасних і прийдешніх бачив ціль свого життя. В'язався побратимством на все життя й не боявся суперництва талантів чи індивідуальностей.

Коли леґенда Невмирущих Січнів закінчилась на Наддніпрянщині, державник лишив дороговказ по собі - Український Революційний Комітет. Коли Польща розбешкетувалась в Західній Україні, вояк поставив відсіч - Українську Військову Організацію. Коли соборницька боротьба стала потребою дня, політик оновив застаріле в Організації Українських Націоналістів.

— «Коновалець - це небуденна поява, - казав Ольжич. - «Вояк, так, але теж людина революції. І політик з Ласки Божої. За тими примруженими очима відчувалась цільна натуга великої тятиви» -

Далекострільність великої тятиви й майстрування життя шляхом безперебійного оновлення старого - це історичний заповіт Коновальця. ВОЗВЕЛИЧИТИ ЦЮ СПАДЩИНУ Й ПОНЕСТИ ЇЇ В МАЙБУТНЄ,ЯК СТИЛЬ І ПРАПОР, ЦЕ ЗАВДАННЯ НАС УСІХ — МЕРТВИХ, ЖИВИХ І ЩЕ НЕНАРОДЖЕНИХ!

ОРЗ

Нині ми всі солідарні, бо зрозуміли, через що були в нас і Берестечки і Полтава. Ми відродилися з ґрунту наскрізь напоєного кров'ю наших предків, що лягли в боротьбі за волю України, ми виссали з молоком наших матерей стародавню любов нашої нації до вітчини і її свободи і ненависть до насилля над нами. Як не можна спинити річку, що зламавши кригу на весні бурхливо несеться до моря, так не можна спинити нації, що ламає свої кайдани, прокинувшись до життя. Наша нація ступила на новий шлях життя, а ми мусимо стати на її чолі, щоб вести до здійснення великого ідеалу.

Микола Міхновський: Самостійна Україна, 1900

Д-р Денис Квітковський

В ІМ'Я ВЕЛИКОЇ СПІЛЬНОЇ ВСІМ НАМ СПРАВИ

Напередодні Другого Світового Конґресу Вільних Українців, я писав у статті п. н. «Новітній Віденський Конґрес і ми» (маючи, очевидно, на увазі т. зв. Европейську Конференцію Безпеки й Співпраці, яка почалася в Гельсінкі (Фінляндія), а тепер продовжується в Женеві (Швайцарія) так: «Позиція Совєтського Союзу, чи то Москви, ясна: вони хочуть хвилево забезпечити й закріпити за собою всі дотеперішні здобутки в Східній та Середній Европі, з правом мілітарної інтервенції у випадку якогось заворушення або руху спротиву». На тій конференції, якщо матиме вона успіх, може вирішиться й доля України на довгі роки. Тому «маючи на увазі новітню «Віденську Конференцію» в Гельсінках, метою якої є закріпити в Европі сучасний стан посідання, сучасний політичний «статус кво» і тим леґалізувати й стан поневолення України на довгі роки, нам видається, що створення спільного українського фронту є імпоративним історичним наказом.» Тому на нашу думку, в Женеві мусить бути й працювати неофіційна українська делеґація, складена з найкращих для тої справи українських діячів, з правом репрезентувати офіційно всю українську еміґрацію, а неофіційно бути речником справедливих національно-політичних домагань всього українського народу.

«Єдиний український фронт у Женеві є важливий як із моральних і національних причин, так і з причин чисто практичних. Ні одна з існуючих наших організацій не є в силі ані фінансово, ані добором кваліфікованих людей виконати це історичне завдання. Якщо ми не спроможемося на такий спільний, всеукраїнський чин, історія нас засудить, а наші нащадки нас прокленуть.»

Я писав далі, що «найкращим форумом для такої федерації українських політичних сил був би ДЦ УНР. Але тут, мабуть, найбільше вини за цим державним центром на еміґрації, який, поза догмою леґітимізму, не хотів, або не вмів знайти спільної мови з усім українським політичним світом». (див. «Самостійна Україна» ч. 7-8 (259-300), липень - серпень 1973.)

Пишучи вищезгадану статтю, ми не мали ще т. зв. «Становища до подій в Україні і в світі», яке появилося в жовтні 1973, напередодні Другого СКВУ. Це «Становище» підписали «Микола Лівицький, Президент Української Народної Республіки в екзилі» та «Ярослав Стецько, Голова Проводу Організації Українських Націоналістів та Голова Українського Державного Правління».

Треба було сподіватися, що ці два «уряди» негайно займуть «становище» до Женевської Конференції, де вирішується й доля України, яка, до речі, навіть в облудній формі УРСР не є допущена до участи в цій конференції. За Україну говорить Москва. Виглядає, що «Становище» Президента УНР в екзилі та Голови Українського Держав-

ного Правління мали іншу мету, ніж добро української нації в цілості.

В Женеві неприсутня делеґація ДЦ УНР; про цю історично - драматичну конференцію навіть не говориться серйозно в середовищі ДЦ УНР. Мовчить і «Українське Державне Правління». Тільки «революційна ОУН» внесла «на руки американського, брітанського й представників інших західніх країн на Европейській Конференції т. зв. безпеки й співпраці в Женеві меморіял...» (див. «Гомін України» 15 липня 1974.) Чому це так? Чому не діяли тут в дусі жовтневого «Становища» ДЦ УНР в екзилі та «Голова Українського Державного Правління»?

Помимо меморіялу «революційної ОУН», навіть офіційний орган цієї «революційної ОУН», затривожений українською неприсутністю на Европейській Конференції Безпеки й Співпраці в Женеві (див. І. Дмитрів «До справ Европейської Конференції Безпеки й Співпраці», в тижневику «Шлях Перемоги», 25 серпня і 1 вересня 1974). «Шлях Перемоги» здає собі справу з того, що меморіял «революційної ОУН» опинився в амбасадорських кошах, призначених на смітник, тому він думає, що «велику ролю може відіграти в цих справах АБН і Европейська Рада Свободи. Певну ролю можуть відограти репрезентації уярмлених народів у країнах Західньої Европи, наші церковні кола, наукові, культурні та гуманітарні товариства, політичні й громадські організації. Праці наших експертів з різних ділянок пригадуються також». Так пише І. Дмитрів у офіціозі «революційної ОУН» — «Шлях Перемоги». Дивно, що пропонується тут до дії на терені Европейської Конференції в Женеві й АБН, і цілу серію громадських та політичних організацій, але ані слова не сказано про Президента Української Народньої Республіки в екзилі, ані про «Голову Українського Державного Правління»; але згадано АБН, головою якого є той самий «Голова Українського Державного Правління». Виходить, що ми мали рацію, коли з певним скептицизмом прийняли були згадане вище жовтневе «Становище».

Але це не справа критики тут. Це справа нашого політичного здрібничкування і як вислід, нездібности до спільної дії. Це чи не найбільший наш національний ворог від самих початків нашого національного, історичного існування аж по сьогоднішній день. Наше «брат на брата» було чи не вирішальною причиною упадку українськоої княжої, козацької й найновішої держави. Наша національно - політична нетерпимість один до одного засліплювала нас у найтяжчі часи нашої історії, розривала на шматки здорове тіло великої нації, троїла душі й уми та кидала у взаємно - поборюючі табори найкращі сили народу.

Клич, мовляв, якщо не соціялістична Україна - то ніяка, це не клич тільки наших соціялістів. Це загально - українська хвороба. Нею затроєні уми й серця також і найбільш «революційних» наших націоналістів.

Цю нашу слабість знають наші вороги й використовують її проти нас повністю.

Я цим ствердженням не «відкриваю Америки». Ми всі знаємо цю діяґнозу нашого національного лиха, але не вміємо, не хочемо, чи може навіть не можемо вилікувати й позбутися її. Але чи не найвижчий, останній і вирішальний час «там» перестати «москалеві служить» і допомагати йому нищити нашу націю, а «тут» стати одніею - бойовою, дійсно революційною лавою допоміжного великого запілля в боротьбі всіх нас за повну національно - державну свободу України.

ДЦ УНР - мовчить. «Революційна» ОУН - пише й висилає меморіяли. Інші святкують ювілеї. Тож матірня ОУН мусить знов підняти свй голос і кликати відчуджених братів своїх стати спільно до зброї, до бою. Це, мабуть, останній бій і остання шанса.

Ми всі згідні в одному: Ефективна репрезентація українців на Европейській Конференції Безпеки й Співпраці є історичною вимогою; ані одна з існуючих організацій, середовищ, державних центрів і правлінь не в силі виконати цього звдання власними силами, тільки всі ми разом маємо змогу й силу виконати гідно це завдання - без огляду на хвилеві результати. Історичні завдання потребують часу.

Маючи на увазі, що ані одне з існуючих політичних середовищ, включно з ДЦ УНР, не виявило ініціятиви започаткувати спільну нараду в цій справі, яка допровадила б до спільного договорення й спільної акції, - я пропоную, щоб Секретаріят СКВУ узяв на себе нелегке завдання посередника й заініціював у цій справі стрічу всіх наших політичних чинників на емеґрації з метою створити спільне українське тіло, яке, хоч неофіційно, репрезентувало б і заступало б там українські національні інтереси. Наша присутність у Тегерані доказала, що така неофіційна українська репрезентація на міжнародніх конференціях можлива й корисна. На Конференції українська делеґація зможе - і навіть повинна! - співпрацювати з іншими подібними делеґаціями. Віримо, що наші особисті чи партійні амбіції не стануть на перешкоді великій, загальній українській справі.

Коли б навіть було доведено, що ми тільки різноманітність російської нації, то й тоді нелюдські відносини росіян до нас освячують нашу до їх ненависть і наше моральне право убити насильника, обороняючись від насилля. Кров, коли вона пролита братньою рукою, ще дужче благає о помсту, бо то брата кров!...

Ображене чуття нації і кривда цілого народу гидують визнати моральні зв'язки з російською нацією!

Микола Міхновський: Самостійна Україна, 1900

Юрій Артюшенко

ЛЕҐАЛЬНИЙ І НЕЛЕҐАЛЬНИЙ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ДІЇ

І. Національно - політичний сектор

Уже в період українського державного відродження в 1917-1918 роках державна дія проявила себе в двох таких характерних нашій добі формах боротьби — леґальній і нелеґальній. Вже від грудня 1917 року автор цих рядків брав участь в обох згаданих формах боротьби.

Треба пригадати, що воєнні дії проти Української Народньої Республіки Москва повела вже з моментом постання в Харкові большевицького «Народного Секретаріяту», який створився після поразки большевиків на Всеукраїнському з'їзді рад у Києві 17 грудня 1917 року. Офіційно ж воєнні дії почалися 8 січня 1918 року, а вдруге — в грудні 1918, хоч Москва проголосила війну також аж 16 січня 1919 року. Ця війна донині не закінчена.

І тому нічого дивуватися, що по державних збройних змаганнях автор включився в ряди УВО, а опісля ОУН, бо він уважав УВО реальним продовжувачем національно - державного відродження та найголовнішим відтинком української державної дії по збройних змаганнях. Йому й сьогодні неможливо уявити собі леґальний сектор боротьби без нелеґального в українській державній дії.

Та й узагалі, ми вважаємо, що неможливим є органічний ріст, природне дозрівання й повнотне завершення наших державно - визвольних змагань відірвано від ходу історичного розвитку, а зокрема від ходу подій нашої державно - історичної доби.

Це добре розуміє Москва й тому відмовляє українському народові права розбудовувати своє національне життя на основах українських державно - історичних джерел, хоч у розбудові життя «советського народу» вона й користується історичними джерелами — давніми імперіялістичними засадами й старими великодержавницькими традиціями. Та, на жаль, ми цього не розуміємо й часто нехтуємо досвідом своїх попередників. Замість капіталізувати державну спадщину нашої доби та продовжувати похід утореваними шляхами боротьби, починаємо якісь нові й нові «державні первопочини», забуваючи про той єдиний справжній державний первопочин з 1917-1918 років і пізніші підпільно - визвольні змагання, що дотепер нас зобов'язують та кличуть до продовження їх у тих же напрямах.

Ми забуваємо, що українська державна дія по своїй суті була власнопідметним українським державно - історичним процесом, у якім хід розвитку соціяльних проблем був тільки похідним явищем. Навіть уже в 1917 році, коли щойно пробуджувався український нарід від столітнього сну, ми спостерігали, що тільки на тлі державно - історичного минулого визрівали ті самобутні національно - суспільні зрушення, з джерел яких випливали всі повстанські рухи в Україні. Тому війна Української Народної Республіки з Москвою не мала виключно «антибольшевицький» характер, але такий самий, як його мали війни з іншими ворогами, тобто державно - визвольний характер, а не групово - політичний чи якийсь інший. До того ж, не тільки широкі маси українського населення, але й члени політичних груп не знали докладно своїх партійних програм і часто ці програми не віддзеркалювали світоглядових настанов самих членів партій.

Ті самі настанови ми спостерігали пізніше й на Західніх Українських Землях, зокрема в час наших мандрів в один то в другий бік закарпатсько - галицького кордону в справах УВО, а потім ОУН. Їх зокрема відбивала в собі ОУН аж до свого розколу, по якому щойно виринули дискусії на тему, так би мовити, зміни «генеральної лінії».

Цей психологічний процес і сьогодні відроджується в українськім народі, бож тепер, в порівнянні з 1917 роком, український нарід стоїть на вищім національно - культурнім рівні й більше ознайомлений з історією України, хоч її від нього й приховують більше, ніж раніш. Та, щоб ця наша віра перетворилася в реальнім житті в певну дійсність, треба діл на всіх відтинках державної дії, в тім числі й на підпільнім відтинку.

Та з жалем мусимо ствердити, що речники сьогоднішньої панівної дійсности світу, включно з Ватиканом, дуже неприхильно ставляться до нашої підпільно - визвольної боротьби як частини загальної української державної дії, бо мовляв, ми не можемо московське насильство відбивати протиударами та «революцією» привертати українському народові потоптані права державної нації.

Але далеко гірше, коли те саме говорять деякі українці, як це бачимо хоч би із сторінок одного українського тижневика з 12 жовтня 1969 року, де автор статті старався довести, що визнання чи невизнання з боку державно - діючої еміґрації анексії Української Народньої Республіки большевицькою Москвою не має ніякого значення, бож — мовляв — цілий світ визнав цю анексію, й Україна перестала бути міжнародним питанням. І тому, на думку того автора, не тільки для підпільно - визвольного відтинку державної дії, але й для уряду Української Народньої Республіки в екзилі «з тою хвилиною не було іншого виходу, як зліквідувати себе». Згаданий дописувач усі зміни на краще узалежнює від визнання стану в УРСР і московсько - большевицької «законности» в ній. І це, на жаль, не єдиний голос у цім дусі на сторінках преси.

Цим скрайньо - розкладницьким впливам чужого й свого довкілля підкорилися навіть деякі колишні члени підпільного активу. Найгірше те, що між ними є й одиниці, що належали як не безпосередньо, то посередньо до керівних органів того підпілля, на яке сьогодні вони виливають помиї, так би мовити, «плюють у своє власне гніздо», в якім опірившись клали й свої яйця, а плодів із них сьогодні так цураються.

Чи ж справді морально оправданим є вищезгадане протинаціоналістичне наставлення панівних сил світу до напрямів української державної дії й боротьби на її підпільному відтинку?

Чи справді оправданим є таке ставлення тих «опритомнілих від націоналістичного чаду», про яких була мова вище?

На це відповідаємо рішуче — Ні!

При згадці цих виступів мимоволі напрошується питання: чи те, що Ісус Христос «зробив бича з мотуззя й прогнав з храму купців враз із воламии й вівцями», не було оправданим насильством, коли купці добровільно не хотіли забратися?

Чи ж прогнання купців і міняйлів із храму й слова Ісуса Христа: «Винесіть це звідси і не робіть з дому Мого Вітця дому торгівлі!» не є одним із революційних чинів, які кличуть до наслідування?

Та далеко гіршими «купцями й міняйлами» в Україні є москалі, які вже в 1917 році в притворі Української Народньої Республіки зробили «дім торгівлі», а потім, знищивши кривавим насильством і терором, українську провідну верству, застосували в боротьбі з українським народом геноцид.

Чи ж підпільно - визвольні змагання

за те, щоб вигнати московських торгашів разом із їх чужими українському народові ідеями з Храму Української Народної Республіки (створеної всенародним волевиявленням), і змагання за те, щоб викинути їх із українських християнських церков, з яких вони зробили музеї й маґазини, не є оправдані моральними, людськими й Божими законами?

Та, на жаль, і на дивне диво, й у нашім житті є такі українці, що не схвалюють націоналістично - підпільних протиударів на вчинки ворожого насильства й не оправдують українських націоналістичних намагань революцією привернути українському народові потоптані права державної нації. Та ще більш дивним є те, що ця частина нашої спільноти не бачить в українськім історичнім минулім джерела сили й універсальних течій, але шукає їх поза собою, в чужім довкіллі. Вона робить це ніби з огляду на «опінію» зовнішнього світу, не добачуючи в нім гегемонії крайнього індивідуалістично - матеріялістичного світогляду, безджерельности засад, мінливости принципів і безперспективности ідейно - моральних зрушень.

В дійсності ж робить все це вона під впливом духово - державної розгублености, що виникла з обезцінювання своїх державно - історичних змагань, зокрема змагань нашої доби. Вона уподібнилася до заблуканої в чужім світі української людини що, не знайшовши себе в собі, втілилася в оту «модерну» течію з характеристичною їй протинаціоналістичною суттю — в течію, що не тільки заперечує рацію нелеґальної боротьби, але й рацію все національних леґальних змагань, зокрема усібнюваних Державним Центром Української Народньої Республіки в екзилі.

І всі ці вищезгадані процеси в лоні української спільноти ще більше підсилили ті протиріччя в українськім націоналістичнім русі, що стояли на перешкоді об'єднанню чи координації націоналістичних формацій.

Треба пригадати, що джерело протиріч — в самих первопочинах ОУН, бож її творцями були різні ідеологічно - політичні течії, репрезентовані трьома відмінними по своїй ментальності групами: групою, що вважала себе в якійсь мірі ідейним продовженням Українського Військового Клюбу імені Павла Полуботка, очолюваного в 1917 році ідеологом українського націоналізму — сотником Миколою Міхновським; наближеною до неї групою УВО і групою тих вояків і цивілів, які вже в рядах ОУН під впливом двох перших груп (членство яких було захоплене романтикою українського історичного минулого та державними традиціями теперішньої доби), поступово змінювали своє психологічне наставлення.

Власне, вже на початках творення ОУН дехто висловлював застереження до того, щоб було зближення між леґальним і нелеґальним відтинками — УВО й ОУН, та до того, щоб УВО перестало існувати як самостійна організація. Були й сумніви, чи доцільно буде, щоб полковник Є. Коновалець був рівночасно провідником УВО й провідником ОУН. Та й пізніше продовжувалася дискусія, і то в провідних колах ОУН, на тему пов'язання леґального чинника з нелеґальним і на тему форм активности нелеґального.

Сам полк. Є. Коновалець був проти позбавлення ОУН нелеґального відтинку боротьби й заявлявся за провадження протиударів на насильницькі дії окупанта засобами, практикованими в УВО, лише стояв за більшу їх контролю. Бо **полковник** уважав, що ці протиудари будуть потрібні і в майбутньому. І, як бачимо сьогодні, він мав рацію, бо проти деспотичного окупанта не можна йти виключно самою ідеєю, а тільки оправданою в історії чинною боротьбою, підпертою націоналістичною думкою, виплека-

ною в історичнім ході поколінь, а не зачерпнутою з чужих вчень і чужих «універсальних» течій.

На останнє звертаємо особливу увагу читачів, бо Україна впродовж своєї історії не раз була передвісником універсальних ідей, зрушень і течій. Вони спиралися на самобутніх українських філософічних засадах, що випливали з власнопідметного національно - державного, соціяльно - політичного та народоправного розвитку й історичного буття. Навіть Карл Маркс це помітив і, прославлюючи боротьбу українського народу за часів Богдана Хмельницького, підкреслював, що Запорозька Січ була єдиною в тодішні часи республікою. Та й конституція Пилипа Орлика з 1710 року давала всім суспільним верствам такі права, які далеко випереджували права, здобуті Великою Французькою Революцією з 1789 року. Також і в державний період нашої доби було внесено в конституцію «право в межах Української Народньої Республіки національно - персональної автономії» для всіх національних меншин. Невже Конґрес поневолених народів у Києві в 1917 році не був українською універсальною течією?

І сам український націоналзм є такою ж історичною течією, хоч дехто з нас і не вважає його за такий і орієнтується радше на якийсь модерний, ніби насправді універсальний націоналізм, який, мовляв, широкою течією шириться по світі та підказує нам зробити ревізію власного націоналістичного руху.

Як же насправді є з нашим націоналістичним рухом у сфері його розвитку в леґальнім напрямі й у сфері його дій у нелеґальному напрямі державної дії в Україні?

Пізнаючи та сприймаючи життя практично, холодним розумом, ми часто заперечуємо додатність впливу сил, зроджених у житті романтикою, високими поривами й заглибленими в людській підсвідомості та в уяві вимріяними ідеалами. Власне, однією з таких сил, що в час українського державного відродження постала в нас із національної містики, романтики й традиції козацької доби під впливом «Історії Русів», козацьких літописів, «Кобзаря» тощо, був український націоналізм, якому в час державних змагань не всі хотіли признати належні йому заслуги на державно - визвольному форумі тодішньої дійсности. Насправді його заслуги і на леґальних, і на нелеґальних напрямах державної дії вже тоді були великі.

Виразником тодішнього націоналізму був згадуваний нами український Військовий Клюб ім. Павла Полуботка, створені з його ініціятиви добровільні військові частини, що стали основою української реґулярної армії, та ті повстанські загони на Слобожанщині, що він організував. Націоналістами вважала себе переважно військова молодь, яка щойно по збройних змаганнях почала усвідомлювати націоналістичні вимоги й обов'язки в державнім будівництві.

Вже на початках пошуків форм втілення в практично - політичне життя український націоналізм намагався знайти себе в державницькій дефініції, підкреслити свою універсальність і створити та відтворити нерозривний (так у свідомості, як і в реальнім житті) історичний струм напруги та «любови й відданости рідній землі» в боротьбі за ті ідеали, що їхісповідували ще письменники XI-XII століття, а уосіблював київський Митрополит Іларіон, який увійшов в історію як виразник стародавнього націоналізму.

При тому унаслідуванні українським націоналізмом разом із державними традиціями первні універсалізму теж розвивалися в творчім проґресі нового державного будівництва. За тодішньою дефініцією український націоналізм був: як ідея, як ідеологія й як політичний рух; був речником національ-

но - державної дії, світоглядово синтезуючою концепцією поколінь і виразником неперервности й закономірности споконвічного чину нації... Він був інтеґральною частиною тих сил, що вvia: власнопідметно утверджували українську державність у давніх правах на своїй землі.

Та й сьогоднішня ґенерація в Україні через своїх найкращих речників пробує пов'язати свій шлях в майбутнє з шляхом давніх ґенерацій, а зокрема ж із шляхом тієї ґенерації, що почала державне відродження в нашу добу. І, як бачимо, не тільки в творах 60-ників, надхненників сьогоднішнього опору, та в творах інших літераторів повіває глибокою давниною, але щобільше, й самому Шелестові прибічники Москви закидають ідеалізацію давнього українського минулого й надмірне наголошування «на особливі деталі української історії й культури».

Власне, в тому й сила українського націоналізму, що він є історичним явищем у житті українського народу, а не якимсь новим штучним новотвором. Справді, всі українські ґенерації, перебираючи одна по одній у спадщину український націоналізм, кожночасно підносили духові й національно - ідейні первні до найвищого універсального рівня, що відповідає кожночасній біжучій добі. І в нашу добу під універсальним промінням українського націоналізму опинилося й багато інших країн у значній мірі через те, що в час визвольних змагань українського народу прокотилися дві всесвітні війни, що своїм головним крилом зачепили й Україну.

Тож процес розвитку й утвердження українського націоналізму йшов рівночасно в двох напрямках, леґальнім і нелеґальнім, і на тих теренах, де сильнішим було підпілля, там масовий опір наїзникові був сильніший. І хоч сьогодні є розпачливі відрухи спротиву на всіх просторах України, то через нескоординованість і безконтрольність їх КҐБ скоро ліквідує. Та все промовляє за те, що ці нові героїчні почини будуть посилюватися.

Отже, й це останнє промовляє за те, що ми не можемо відректися від випробуваних нами шляхів боротьби, а навпаки, мусимо вдосконалювати їх і відповідати на вчинки ворожого насильства відпорними ударами порівну леґально й нелеґально.

І вкінці, на основі цієї першої частини нашої статті, ми робимо такі ствердження й пропозиції:

1. Українська державна дія, торуючи після державних збройних змагань нові шляхи в постійно мінливих умовинах внутрішньоукраїнського й зовнішньоміжнародного життя, продовжує й сьогодні йти за дороговказами Актів 22 січня 1918 й 1919 років та творити леґальні й нелеґальні протимосковські фронти.

2. Єдиним джерелом нашої сили є традиції державного періоду й державно - збройних змагань 1917-21 років, а після цих років єдиним не деклеративним, але чинним силовим виразником, що виринув із цих традицій і продовжував змагання за соборнодержавне насліддя двох Великих Січнів, була УВО-ОУН. Вона, утримуючи процеси духового й політичного життя, в найвищій напрузі постійно стояла за непорушність соборнодержавницьких традицій і за безкомпромісовість у боротьбі за самостійність і соборність усіх українських земель.

3. Тому, що УВО-ОУН своїми чинами уособлювала (як то бувало деколи в історії, хоч би на прикладі Запорозької Січі) повнотність державности України, що її становить Акт 22. 1. 1919 року як вивершення Акту 22 січня 1918 року, і тому, що матірня ОУН і сьогодні вірна обом вищезгаданим Актам та, як завжди, стояла й стоїть за повернення суверенности й соборности Українській Народній Республіці, її моральним правом і національним обов'язком є посилити, як на леґаль-

нім, так і на нелеґальнім напрямах державної дії, зусилля для віднайдення єдности й правопорядку в нашій спільноті.

2. Військовий сектор

У нашу добу в поході українського народу від стану поневолення до стану державної нації, а згодом і в самій державній дії, військовий сектор відіграв чи не найважливішу ролю в державнім будівництві. Вклад вояцтва в державне будівництво та в леґальний і нелеґальний напрями революційно - визвольної боротьби майже завжди позначений кровними актами. Вояцтво й сьогодні повинно бути прикладом до наслідування й вирішальною силою як у поборюванні внутрішніх протиріч і міжусобиць між українськими людьми та суспільними групами, так і в боротьбі проти великодержавницьких традицій ворожих імперіялістичних держав.

В українському народі ще живі традиції козацької нації, що в її жилах, як каже Василь Симоненко, «козацька кров пульсує і гуде!». Бо ці ж козацько-військові традиції за всіх державних періодів творилися тими воєнними фахівцями, що мали в собі, поруч лицарського характеру, міцний національний хребет. І в нашу добу соборна армія Української Народної Республіки постала не з якоїсь чужої спонуки, ні, навіть не з мобілізаційного набору - поклику когось із українських офіційних верхів, але спонтанно, переважно з ініціятиви низових воєнних фахівців з крицевим національним характером, які заявляли: «Ми виголошуємо, що ми візьмемо силою те, що належиться по праву, але віднято в нас теж силою» (Микола Міхновський: Самостійна Україна, 1900).

Наші державні традиції творилися не в час перед бездержавною добою й не за нашого перебування в складі чужих армій, але в державну добу, в складі реґулярної армії. Бо тільки армія суверенної держави є тим посереднім кільцем - ланкою в нерозривно - історичнім ланцюзі військових традицій, що вдержує при житті і в бездержавні часи ці традиції як спадщину від попереднього державного періоду до наступного. Та ми тут не будемо спинятися над цим, щоб не повторювати того, що ми вже писали, наприклад, у статті «За українську військову традицію і за українську військову ієрархію» в «Самостійній Україні» за серпень 1950 року та в статті «Проблема українських збройних сил» в тім же журналі за лютий - березень 1955 року.

Та вже вищесказане промовляє за те, щоб ми й сьогодні при формуванні власної державної концепції присвятили більше уваги військовому секторові. Він при застанові над творенням хоч би й потенціяльних військових сил, мав би на увазі формування підпільно - військових груп - частин, що були б, так би мовити, похідними частинами армії. Цю ідею відображають, наприклад, на «процесі поштовців» слова члена УВО, Івана Паславського: «Я — український вояк, що виконав свій обов'язок для добра українського народу й Української Держави». Бо перед тим, як поставити обновлену Українську Армію на новім фронті, треба підготовити до того ґрунт революційними діями; бо досвід двох світових воєн учить нас, що навіть у час політичних змін совєтської імперії не можна сподіватися від нової влади й верховного командування всесоюзної армії згоди на формування українських збройних сил, нашої власної реґулярної армії. Теж не можемо багато надіятися й на формації, створені з вояків - українців інших армій на чужині, бо український нарід уважав тільки Армію Української Народної Республіки втіленням української національно - військової ідеї, за якою він тужить і сьогодні.

Українська історія вчить нас, що державна дія й національна революція

— це два невід'ємні й нерозлучні чинники державно - визвольної цілости та що вони й сьогодні лежать в основі визвольних змагань — і то не тільки наших, але й інших поневолених Москвою народів. При тім, досвід та аналіза минулого переконують нас, що й національно - революційна боротьба в Україні без орієнтації на творчі почини державно - діючої еміґрації, і національно - політична чинність державно - діючої еміґрації без пов'язання з революційно - визвольними процесами в Україні завжди будуть мати невдачу. Брак усвідомлення значення чи то й заперечення одного з цих чинників другим — це безплідність і самозабуття обидвох.

Та ж історія говорить нам про те, що завжди, коли леґальна державна дія в Україні внеможливлювалася ворогом, відроджувалася визвольно - підпільна боротьба. Вона продовжувалася під тим же державним прапором і під тим же військовим стягом армії, під яким відбувалася леґальна державна дія. Це, наприклад, у наш час духово відбивається в резолюціях членів Української Військової Організації (УВО) з 29 серпня 1971 року, про що ми вже згадували давніше. Власне, члени УВО й сьогодні свідомі того, що тільки під прапором Української Народної Республіки та під стягом Армії УНР український нарід привітав би їх як переємців і носіїв тих ідеалів, за які полягли герої Базару і герої, що виконали «свій обов'язок для добра українського народу й Української Держави»... в підпільно - революційній боротьбі.

Сьогодні леґальна державна дія теж так унеможливлена Москвою, що національний інстинкт підказує українському народові необхідність відродити революційно - визвольне підпілля. Рівночасно з цим постає потреба викликати національно-визвольний фермент і в рядах вояків-українців червоної армії не тільки на всьому просторі СССР, але й на теренах чужих країн, де перебувають частини червоної армії. Без цього ферменту трудніше буде розгорнути визвольне підпілля через те, що переважна частина населення поневолених Москвою народів це колишні вояки червоної армії.

Москва свідома того, що символом власних українських реґулярних збройних сил у нашу добу є соборна Армія УНР, а символом визвольного підпілля є УВО. Тому вона робить усе, що може, щоб ці симоли вирвати з пам'яті українського народу, бо вони для неї є тим чинником, що єдиний зможе бути загрозою для цілости вояцьких лав червоної армії хоч би тому, що в цих символах втілені не тільки історичні постаті з своїми кришталево - моральними державницькими засадами, але й рядове вояцтво державно - збройних змагань, яке теж проявило, поруч військової фаховости, відданість державницькій ідеї, лицарську чесноту й високу національно-державницьку мораль.

Тільки пригадкою цих символів і тих, хто персоніфікує їх, пригадкою отих джерел, з яких черпали ми сили в змаганнях між двома світовими війнами, під час війн і по них аж до сьогодні, зможемо викликати увагу вояків - українців червоної армії до проголошених нами істин. Бо лише ідеї зроджені силою національного духа тих, хто персоніфікує ці символи й державні традиції, зможуть прорватися в лави червоної армії так, щоб їх почули вояки - українці, що є в її складі.

Власне, над цим усім ми й хочемо тут коротко спинитися.

І так, вояцтво соборної Армії УНР зродило з себе УВО, яке разом із націоналістичними організаціями державнодіючої еміґрації (чиє членство теж складалося переважно з вояків УНР) започаткувало український націоналістичний рух, що через ОУН намагався спрямувати леґальний і неле-

ґальний напрями державної дії в одно річище державнотворчого чину. Члени УВО, вони ж колишні вояки соборної Армії УНР, пізніше члени ОУН, завжди стояли за концепцією реґулярної армії, відкидаючи всякі концепції леґіонів, зроджувані в історії орієнтацією на зовнішні сили. Доказом цього є ставлення до вищезгаданої проблеми полковника Андрія Мельника, генерала Миколи Капустянського й інших націоналістів, включно з автором цих рядків, про що мова була в попередніх наших статтях. Таке ж саме ставлення виявили українські націоналісти також у подіях у Карпатській Україні, в рядах УПА тощо. Бо хоч для нас, націоналістів, військова фаховість і була необхідністю, то не вона була рушієм національного життя й творцем неруктворних пам'ятників на полях слави. Рушіями й творцями їх були для українських націоналістів українська героїчна духовість і державні традиції, що жили вже в підсвідомості борців державного відродження 1917-1918 років. І це й тепер зобов'язує нас, націоналістів, взяти слово в справах такого оформлення українського військового сектора державної дії, який би сприяв, а то й піднявся до того давнього рівня, що міг би довершити покладені на нього історією завдання.

У наш час військовий сектор державної дії є в психологічній кризі. Під леґальним оглядом військовий сектор проявляє себе в двох не пов'язаних між собою течіях, що донині не позбавлені ментальностей, залишених нам у насліддя ще з часів колишніх непорозумінь між наддніпрянським і галицьким урядами. Наприклад, на терені ЗСА Координаційна Рада Українських Комбатантів виступає як речник Світової Ради Комбатантських Організацій, а Союз Українських Ветеранів у ЗСА виступає як речник Федерації Українських Ветеранських - Комбатантських Організацій у вільному світі.

Чи це не доказ, що нашому вояцтву бракує ще державної гідности, а то й зрілости? Адже здавалося, що державно - військова гідність повинна б підказати нам, що містком між цими течіями повинно стати, з одного боку, те державно - військове законодавство, що ще в державний період надало українському вояцтву повноцінність навіть в очах наших ворогів; з другого боку, ті традиції підпільно-визвольної боротьби, що виростали не з деклярацій, але з чинної боротьби за українські державні ідеали; але, на жаль, ми самі себе взаємно обезцінюємо. У нас часто зроджується чин не з вимог національно - державної рації, творчости, росту й розвитку, але з мотивів голої неґації наявних обставин, внутрішнього укладу тощо.

Чи не цим тільки можна пояснити й те, що заініційована автором цих рядків ще в 1965 році на сторінках преси думка про скликання Світового Конґресу Українських ветеранських організацій не знайшла позитивного відгуку у ветерансько - комбатантських рядах?

Час над справою оздоровлення військового сектора замислитися всім, хто не хоче, щоб нас застали події неприготованими. Бо хоч, може, до третьої світової війни не дійде, але ті процеси, що відбуваються в Україні, на всьому просторі СССР та в суміжних із ним державах, диктують нам потребу вже сьогодні бути готовими

Тому на відтинку військового сектора необхідно вжити заходів і то, навіть, у таких дрібницях, як у перекладах російських військових статутів на українську мову, бо ж головним ядром обновленої української Армії буде вояцтво з червоної армії, та й серед членства наших ветеранських організацій є великий попит на такі переклади. Та віримо, що, по оздоровленні, військовий сектор зможе взя-

тися й до створення та популяризації в різних частинах світу, зокрема на Далекім Сході, нових вояцьких осередків, що розголошували б невмирущість державницьких символів і готували б ґрунт для нових фронтів обновленої Української Армії.

Тож настав найвищий час, щоб військовий сектор віднайшов себе як цілість і спрямував вояцькі лави по давно прокладенім державнім шляху, утовaрованім тими, що прийняли мучеництво й смерть в ім'я державної суверенности й соборности української нації.

І, нарешті, тепер ми перейдемо до розгляду можливої чинности військового сектора в нелеґальнім напрямі державної дії.

І так, державне відродження започаткувало духово - революційний процес, що і в наш час продовжується в усіх ділянках життя й у всіх творчих проявах цілого українського народу на рідних землях і в розсіянні. Без цього духово - революційного процесу не можливий ніякий здвиг, що мав би завершитись поверненням українському народові прав державної нації та відбудовою самостійної й соборної Української Народньої Республіки.

Хоч від часу оформлення нелеґального напряму державної дії в формі УВО пройшло більше як півстоліття й за той час у політичнім світі сталося багато змін, духові, моральні, етичні й національно - світоглядові вартості, плекані в УВО, а пізніше в ОУН, не втратили своєї ваги. Ми, як і тоді УВО, а за нею ОУН, стоїмс й далі перед тією ж проблемою оформлення нелеґального напряму державної дії для боротьби за ті ж ідеали двох Великих Січнів 1918 і 1919 років — за повернення особистої й національно - державної гідности українській людині та за виборення українському народові повноправного членства й повновартісного місця в колі суверенних держав світу. І сьогодні, як і тоді, нам повинно залежати не на кількості членства в діючих підпільних формаціях, але на тім, щоб наші ідеали прийняли мільйони визнавців, щоб вони у вирішальну хвилину пішли під нашим стягом.

Хоч нелеґальний напрям державної дії не творить мілітарно - бойового фронту, проте він є вступом до творення фронту реґулярної армії в слушний час. Тому то окупант завжди найжорстокіше поборював підпілля, вишколюючи для цього вже в 20-30 роках спеціяльні частини військ внутрішньої безпеки та відповідні кадри сексотів для проникнення в саме підпілля. Тому завжди треба пам'ятати про ці останні заходи окупанта, зокрема в час письмової та словесної полеміки і психологічного двобою з окупантом. Треба також пам'ятати, що найбільшою небезпекою для окупанта є факт, що український підпільний рух розгортається в ім'я державно - політичних основ без огляду на те, яке соціяльне обличчя окупант має сьогодні або буде мати завтра. Бо це творить найдогідніші передумови для дальшого розгортання визвольних змагань, а також для виникнення співзвучних рухів серед інших поневолених народів.

Тому мусимо пам'ятати, що найбільшої питомої ваги й найкращого результату всіх наших дій ми досягнемо гармонією та взаємопов'язанням не тільки в ветеранських організаціях, але й утих усіх організаціях, які репрезентують підпілля й поєднують своєю живою дією різні періоди чи етапи революційної боротьби.

З усього вищесказаного, логічно думаючи, повинен випливати для нас висновок, що тільки з державно - збройних вартостей державного періоду розгорталися дальші визвольні змагання по всій Україні та що найголовніші причини нашої внутрішньої слабости були такі: несвідомість того, що ієрархія вартостей має свої незмінні щаблі і раптові переломи в головних

керівництвах та непошана авторитету історичних вартостей — явища неприродні.

До цього ще треба додати одну з найважливіших причин нашої внутрішньої слабости, а саме — незнання складних процесів того життя, з яким нам доводилося й доведеться в дальших змаганнях бути завжди в безпосередній зустрічі. Наприклад, нам і далі доведеться вести боротьбу не тільки проти збройних і політичних сил ворога, але й проти його світоглядових сил, що панують над частиною здеформованих душ українського населення. Однією з рушійних сил, що привели большевиків до панування, є ненависть, основа «клясової свідомости»; далі за нею йде страх, який большевики наганяють на населення. Та ще большевики ширять інший страх, мовляв, зміна большевицького режиму була б пов'язана з рівночасним поверненням реакційного режиму й поновленням поміщицьких володінь. Тож і це диктує нам як на леґальному, так і на нелеґальному напрямках державної дії потребу поглибити ідеологічну боротьбу з большевизмом як ідеологією — і то в загальнодержавних маштабах Української Народньої Республіки й дальшої державної дії. Це треба нам робити з позиції давнього, так би мовити, історично - первісного націоналістичного світогляду, що йому властивими були козацько - лицарська духовість, народоправство й традиції військового побратимства, та з позицій, власне, того націоналістичного світогляду, близького нам у тій суті-меті, що вкладена Тарасом Шевченком у слова: «Єдиномисліє подай і братолюбіє пошли».

Хоч автор цих рядків уже кілька десятиліть ширить свої думки на теми, обговорювані в цій статті, проте вони дотепер не знайшли, так би мовити, громадянства в наших військових колах. Може наймолодша військова ґенерація колись над ними застановиться, як ми застановлялися в 1917 році над думками тих авторів, що були учасниками давніх історичних подій, шукаючи в їхніх літературних працях для себе дороговказів.

Може воно так тому, що серед нас сьогодні залишилося небагато таких, які б у наші дні своїм прикладом жертвенности й готовости вмерти за національно - державну ідею могли порвати молодь до чину по шляху здійснення державної ідеї в реальнім житті. Та коли вже ми згадуємо молодь, то варто пригадати читачам нашу статтю «Роля молоді в розвитку українського націоналізму», що появилася в чернівецькому журналі на Буковині «Самостійна думка», а згодом була передрукована в «Віснику ОДВУ» ч. 8(II) за серпень 1933 року, в ЗСА. В ній автор цих рядків, між іншим, підкреслював, що «лише молодь, із незначною кількістю старших одиниць, без програм і статутів, але з рушницями в руках ішла в бій за Державність, несла вістку про життя й відродження нації». Там же про старше громадянство ми писали так: «Короткозорість, безсилість, зневіра у власні сили та чекання чужої допомоги, що має принести їм усе без жертв і боротьби, хоч би ціною втрати національної гідности й навіть території — ось характерні риси нашого старшого громадянства. І виринає запит: невже події, що стрясли цілим єством свідомої людини, не вплинули на наше громадянство, невже ж воно позабуло про сивоусих запорожців, що кидали свої хати та йшли спільно з синами, а деколи і з внучатами, здобувати славу Україні. Де ви, сивоусі батьки, де ви, лицарі, старі віком, але молоді й незломні духом!!» — отак ми писали в згаданій статті. На жаль, ці наші останні слова - звернення сьогодні треба було б переказати іншими словами нашій військовій молоді.

При тім усім треба пам'ятати, що сила й значення Києва в світі зале-

жить не тільки від сили й значення його в Европі, де нашим найдальшим форпостом є Карпатська Україна, але й від його сили й значеня в Азії, де нашим найдальшим форпостом є Зелений Клин. До того, й ті українці, що в тім чи іншім характері перебуватимуть під час можливих подій на Сході, можуть зробити вклад у визволення України не в меншій мірі, як ті, що в той час будуть на Заході. І тому треба старатися вже сьогодні всі східні простори СССР, де перебувають українці, включити в сферу нашої діяльности, бож уже й у 1917 році українізовані військові частини пробиралися з Сибіру до Києва.

Без всебічної підготови на всіх просторах СССР революції викликати не можна, тим більше, коли ворог сподівається її й має напоготові всі військово - технічні засоби, щоб її здушити. Тому до часу загального революційного зриву треба уникати збройних акцій у більших розмірах, щоб не давати приводу до екстермінаційної протиакції з боку большевиків проти українського населення. До переведення, в разі потреби, окремих бойових завдань не слід втягати людей із загальнюреволюційного фронту, а творити відмежовані від нього групи, що діяли б самостійно й мали свій окремий штаб. Власне, у зв'язку з цим насувається думка, щоб цим групам надати назву УВО. Хоч у теперішніх умовинах не легко перевести все вищезгадане в життя, то це не значить, що московсько - большевицька система мусить бути вічнотривалою. Зокрема ж, важливою справою є організація революційно - визвольного підпілля в містах, які є осередками скупчення військ КГБ, влади та великої більшости як не чужонаціонального, то зденаціоналізованого населення, на яке надіятися не завжди можна. Тому тяжкі й великі завдання в містах і, взагалі, в промислових осередках стоять перед українським робітництвом й українською інтеліґенцією. Та, як ми вже стверджували, найважливішою є справа нашого ідеологічного й державницько - військового проникання в червону армію. На це останнє повинна бути звернена найбільша увага військового сектора нашої державної дії.

І на закінчення подаємо до уваги компетентним військовим чинникам декілька своїх стверджень і пропозицій:

1. Стверджуємо, що вклад вояцтва в державне будівництво й у революційно - визвольні змагання в леґальнім і нелеґальнім напрямах державної дії майже завжди значився кровними актами й завжди був прикладом до наслідування.

2. Життя вимагає, щоб і сьогодні, відмолодивши наші вояцькі ряди військовою молоддю з останніх десятиліть, ми присвятили більше уваги військовому секторові та його дії на леґальнім і на нелеґальнім напрямах державної дії.

3. У свідомості того, що державно - збройна боротьба, як і дальші революційно - визвольні змагання, велися в ім'я однієї і тієї ж ідеї та під одним стягом армії, з якої виринув український націоналістичний рух, ми твердимо, що тільки під стягом Армії УНР український нарід привітав би нас, як переємців і носіїв тих ідеалів, за які мільйони прийняли мучеництво й смерть.

4. Стверджуємо співзвучність ідеалів з тим вояцтвом поневолених Москвою народів, які розгортають свою діяльність на тих же самих засадах, що й ми — на засадах боротьби з окупантом без огляду на те, яке соціяльно - політичне обличчя він має сьогодні або буде мати завтра.

5. Треба спрямувати чинність військового сектора на внутрішнім відтинку діяльности на відновлення правил вояцького життя, а зокрема дати військовій молоді нагоду познайомитися з військовою літературою черво-

ної армії та з її всіма статутами військової служби, бож вояки - українці червоної армії будуть становити ядро української реґулярної армії; на зовнішньому відтинку творити осередки української вояцької думки на тих суміжніх із СССР теренах, де можливі якісь конфлікти, по яких вояки - українці могли б опинитися поза кордонами СССР.

На цім припиняємо наші твердження й пропозиції, хоч їх могло б бути більше на основі нашої статті. Зате їх доповнюють резолюції в комбатантсько - військових справах у матеріялах VII ВЗУН, на стор. 113-14 книжки «Україна — спільне добро всіх її громадян».

Ф. Кордуба

«ПРОЛЕТАРСЬКИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ» ТА СУЧАСНІСТЬ

Дехто на Заході захоплений «мировою програмою» СССР неправильно й легковажно оцінює ролю пролетарського соціялістичного інтернаціоналізму в стратегії і тактиці Москви. Тому цій дуже важливій проблемі, яка може вирішально вплинути на долю людства, присвятимо нашу увагу. Не зважаючи на те, що міжнародній комуністичний рух уже не творить злиття й єдиної інтеґрованої цілости, а також «пролетарський інтернаціоналізм» набрав навіть серед окремих компартій різних інтерпретацій, він, однак, і далі є діючий і загрозливий. На окрему увагу зслуговує факт, що пролетаріят промислових країн Заходу багато в чому відріжняється від пролетаріяту СССР, на що звернемо нашу увагу; водночас, динаміка професійних робітничих організацій у всіх т. зв. вільних країнах нічого доброго для людства не віщує, а навпаки, на кожному кроці проявляються загрозливі симптоми.

У квітні 1917 р. В. І. Ленін сформулював таку тезу про пролетарський соціялізм: «Інтернаціоналізм на ділі - один і тільки один: безеперервна робота над розвитком революційного руху й революційної боротьби у власній країні, підтримка (пропаґандою, співчуттям і матеріяльна) такій лінії і тільки їй одній, в усіх без різниці країнах». (В. И. Ленин. Полн. собр. соч., т. 31, ст. 170). Ця теза не втратила актуальности й на сьогодні, а навпаки, вона внутрі багатьох вільних державних націй становить щоденну реальну дійсність і загрозу. На особливу увагу заслуговує факт, що СССР, після ЗСА, є другою світовою нуклеарною потугою. Свою потужність СССР здобув і її розбудував при допомозі Заходу. Сучасні вади й недомагання на технологіному й господарському відтинках СССР старається вирівняти також за допомогою Заходу, щоб таким чином власний господарський потенціял ще більше піднести. Паралельно із тим, СССР далі допомагає т. зв. «національно - визвольним» рухам та підлеглим компартіям «в боротьбі з імперіялізмом і капіталізмом». Отже, з одного боку СССР намагається здобути й всесторонньо використати допомогу капіталістів, а з другого безперебійно мобілізує сили міжнароднього пролетаріяту, їх ідеологічно й матеріяльно (грішми, зброєю та ін.) підтримує, щоб тих же самих капіталістів знищити. І це має бути «обопільна користь»! Ідентичні методи застосовує СССР також у нутрі комуністичних країн, які не хочуть підпорядкуватися «проле-

тарському соціялістичному інтернаціоналізмові».

СССР, під оглядом клясичного воєнного й нуклеарного потенціялу, займає друге місце після ЗСА, тому він твердить, що в укладі сил на арені міжнародної констеляції сталися великі зміни на користь соціялізму... «Водночас на тій же міжнародній арені імперіялізм виступає як найлютіший ворог народів цілого світу:» («Международная жизнь», ч. 6, 1970, ст. 4). На тій же сторінці згаданого журнала читаємо: «Маґістральний шлях розвитку людства визначає світова соціялістична система, міжнародня робітнича кляса, всі революційні сили.» У зв'язку з цим совєтська публіцистика вважає, що «імперіялізм є безсильний завернути втрачену ним історичну ініціятиву, завернути назад розвиток сучасного світу.» Одним словом, «безсильний імперіялізм» уже в такому положенні, що він вже не має шансів на відродження. І якраз до того «безсилого імперіялізму» простягає руку дослівно ціла світова соціялістична система на чолі з СССР, щоб від нього одержати всесторонню допомогу. Друга частина комуністичного руху на чолі з Китаєм є проти будь-якої допомоги цій світовій соціялістичній системі. Так то пролетарський інтернаціоналізм, при допомозі якого ота «світова соціялістична система» плянує здобути й закріпити свою соцімперіялістичну диктатуру в цілому світі, творить два протиставні бльоки. Тому головний «будівничий» цієї системи, СССР, постійно турбується тим, щоб досягнути об'єднання світового комуністичного руху, щоб також об'єднати робітників усіх країн, щоб «на чолі з революційним аванґардом - комустичною партією» продовжувати й успішно завершити боротьбу з імперіялізмом і капіталізмом. Отже, найважливішою проблемою СССР є «об'єднати комуністичні й робітничі партії - найважливіший фактор усіх протиімперіялістичних сил.» (Международная жизнь», ч. 6,1970 ст.. 6). Ленін, засновуючи III Інтернаціонал (Комітерн) в 1919 р. мав на увазі централізацію всіх різнонаціональних компартій в одному керівному центрі - Москві. Ці різнонаціональні компартії мали виконувати функцію секцій, а керівна роля в цьому русі принадала російській компартії. Такий стан тривав до 1956 р., до ХХ-го з'їзду компартії СССР, під час якого, перший раз в історії комуністичного руху, покійний генсек. компартії Італлії Толіятті заторкнув проблему поліцентризму цього руху. І фактично після цього з'їзду в комуністичному міжнародньому русі дійшло до розбиття, постали різні варіянти комунізму, загострилася також боротьба між большевизмом та маоїзмом. Тому нема нічого дивного,що Москва хотіла б зцентралізувати цей рух у своїх руках, однак це бажання вже не може бути здійснене бо також у компартіях т. зв. Східнього бльоку немає однозгідності в настанові до різних проблем, а коли мова про т. зв. «світову соціялістичну систему» вона існує хіба для реклями. Чейже відомою є постава компартії Румунії, комунізм із людським обличчям у Чехо-Словаччині, маоїстський комунізм Ліялі в компартії Польщі. Рівночасно з цим в Польщі стало бунтуються робітники проти плянового господарства компартії, подібні настрої панують також у інших компартіях у сфері впливів СССР. Також внутрі СССР, не зважаючи на терор серед робітників панує загальне невдоволення, були також у деяких містах страйки. Отже, з цього висновок: у промислово розвинених країнах Заходу робітники, обманені комуністичною пропаґандою, часто бунтуються проти власних урядів, проти капіталістів. Подібне явище існує в Східньому Бльоці, де робітники виступають проти панівної системи, вимагаючи передусім покращання їхнього матеріяльного положення. Самоз-

розуміло, масові засоби комунікації соціялістичної системи про ці незадоволення й відкриті організовані виступи мовчать, головну увагу концентруючи на положенні робітників у промислових країнах Заходу, підбурюючи їх до різних акцій, та неправдиво висвітлюючи їх життєвий стандарт. Будь-які контакти робітників Сх. Европи із колеґами в Зах. Европі суворо заборонені. Також будь-яка пропаґанда чи свобідний доплив інформацій із Заходу на Схід заборонено, жорстоко переслідувано. Навіть туристам із Заходу заборонені будь-які контакти з населенням СССР. Натомість, комуністична пропаґанда в усіх країнах Заходу не переслідується, вона свобідно діє. Висліди цієї пропаґанди фактично мінімальні. Робітники промислових країн Заходу не розуміють, що собою являє інтернаціональний комунізм, тобто пролетарський соціялістичний інтернаціоналізм. Обидва згадані поняття - інтернаціональний комунізм та пролетарський соціялістичний інтернаціоналізм - це знаряддя нового імперіялізму. Тому китайці цей інтернаціоналізм називають соцімперіялізмом. Де тілки він захопив владу, він знищив свободу або можливість її здобути. Він опирається на панівну номенклятурну олігархію на мілітарну силу й поліційний терор. Витворюючи гострі протиріччя багатства й привілегій, він створив нове клясове суспільство. Примусова праця - важлива частина його економічної організації. Немає соціялізму без свободи, тому большевицький псевдосоціялізм - це фактично поневолення кожної людини.

Ленін, виступаючи в імені пролетаріяту, вважав, що масові робітничі організації (професійні спілки) нездатні створити «диктатуру пролетаріяту». Це завдання може виконати тільки «аванґард пролетаріяту» - комуністична партія: «Партія, так би мовити, збирає в себе аванґард пролетаріяту і цей аванґард здійснює диктатуру пролетаріяту». (Сочинения, т. 32, ст. 2). Цю ідею Ленін прищепив комуністичним партіям усього світу. Ця ідея й сьогодні зобов'язує зокрема ті компартії, які є підпорядковані Москві. На 10-у з'їзді комуністичної партії в 1921 р. Ленін сказав: «Ми після двох з половиною років совєтської влади виступили перед цілим світом і сказали в Комуністичному Інтернаціоналі, що диктатура пролетаріяту неможлива інакше, як через комуністичну партію» (т. 32, ст. 176). Таким чинном, Ленін уживав кличів - «пролетарський інтернаціоналізм», «диктатура пролетаріяту», «влада робітничих рад» і т. д. - тільки на те, щоб прикрити свої наміри - створити деспотичну владу большевицької партії, в котрій вирішальне слово мав він, - диктатор, як «більш необхідний». Цей установлений Леніним естаблішмент пролетарського інтернаціоналізму і ролі комуністичної партії зберігається й сьогодні у т. зв. «світовій соціялістичній системі». Сталін не змінив нічого в теорії диктатури пролетаріяту Леніна: «Без партії як основної керівної сили тривала й тверда диктатура пролетаріяту не можлива» (Сталін: «Вопроси ленинизма», 1924 р.). Маючи на увазі політичну пропаганду в цілому світі, комуністична партія СССР в 1937 р. видала конституцію. Ця конституція впровадила вибори, але кандидатами до законодавчих установ могли бути тільки комуністи, або особи визначені комуністичною партією. Сталін писав після затвердження цієї конституції: «Конституція СССР - це єдина в світі цілком демократична конституція». Фактично ця конституція не ґарантує прав «народної демократії», про яку так широко розписується совєтська публіцистика. Ця конституція є звичайним прикриттям для диктатури комуністичної партії, вона є призначена для експорту, для одурманювння пролетаріяту всіх неко-

муністичних країн світу. Ця конституція не ліквідувала фіктивної «диктатури пролетаріяту», бо такої від початків створення СССР фактично не було; насправді була диктатура комуністичної партії, яка своїми методами грубого терору ліквідувала навіть найменші прояви демократії. Часто совєтські ідеологи цитують Енгельса, замовчуючи те, що для брутальної системи є некорисне. Енґельс уважв демократичний лад за необхідну передумову соціялізму. В 1891 р. він писав. «Що є певне, так це те, що наша партія й робітнича кляса може прийти до влади тільки в формі демократичної республіки».
(Grundsaetze des Kommunismus, Berlin 1955, ст в2).

Дещо про моральні директиви

Ленін докладно визначив моральний кодекс пролетаріяту. В 1920 р. він цей кодекс зформував так: «Моральним є все, що помагає руйнувати старе експлуататорське суспільство й об'єднувати всіх трудящих навколо пролетаріяту, що творить нове суспільство комуністів» (Сочинения, т. 31). Поставивши це завдання, Ленін радив комуністам у цілому світі не вважати на засоби, аби тільки досягти наміченну мету - захоплення влади. Він писав що комуністи повинні вживати «хитрощів, нелеґальних заходів, замовчування, ховання правди, аби дістатися до професійних спілок, лишитися в них, вести в них комуністичну роботу за всяку ціну». Ленінова «система комуністичної моралі» визнає всі дії за добрі, дозволені й «моральні», якщо ведуть до головної цілі - захоплення влади комуністами й зміцнення диктатури партії (а не самого пролетаріяту). Це та сама «етика», котру проповідував свого часу анархіст Бакунін. Ленін і Бакунін у політичній діяльності додержувалися того самого правила: «Ціль виправдує засоби». Тобто, для успіху в політиці дозволено вживати всяких засобів, зокрема неморальних, противних добрим звичаям. Свого часу Маркс писав: «Те завдання, що потребує несвятих (неморальних) засобів, зовсім не святе». (Marx - Engels: Saemtliche Werke, т.I, ст.60). Ленін у політиці тримався інших правил. І так під час Першої Світової війни він доручив деяким своїм партійцям увійти в зв'язок з німецькими політичними колами, що були заінтересовані в «поразницькій» пропаґанді большевицької партії, й домовитися «різними шляхами» про фінансову допомогу партії Леніна. Посередниками між берлінським урядом і большевицькою партією були: посол Німеччини в Данії граф Брокдорф - Ранцау й Олександер Гельфанд (псевдонім - Парвус). Парвус належав до російської соціал - демократії, а на еміґрації став членом соціял - демократичної партії Німеччини. Вони спричинилися до того, що після повалення царського режиму в березні 1917 року партія Леніна одержала від німецького уряду дуже велику допомогу. За згодою кайзера Вільгельма, німецький уряд дав велику суму грошей на допомогу большевицькій партії, що готувалася скинути Тимчасовий уряд Керенського: цей уряд був проти сепаратного миру з Центральними державами. Грошова допомога німецького уряду сприяла большевикам створити сильнуу партійну організацію, велику пресу, оплачувати тисячі аґітаторів.

Обговорюючи справу «пролетарського соціялістичного інтернаціоналізму», присвятимо дещо уваги большевизмові, який з цим феноменом тісно пов'язаний. Большевизм був створений в 1903 р. під час 2-го з'їзду російської соціял - демократичної партії в Лондоні. В той час група членів під проводом Леніна здобула більшість у голосуванні за резолюцію про статут партії. Що таке большевизм? На це питання дає вичерпну відповідь відомий український соціолог Ольгерд І.

Бочковський (1884 - 1939): «Московський большевизм та европейський соціялізм - це суттєво різні речі. Це протиставлення не тільки географічне, але передусім політичне й культурне. Це різниця не тільки в тактиці та практиці, але також в ідеології та теорії. Бо большевицький «марксизм» і европейсько-соціялістичне розуміння марксизму - цілковито різні. Большевизм - це схолястики та доґматики в трактуванні суспільних процесів. Революція для них самоціль, а не тактичний лише засіб... І хоч це може здаватися парадоксальним, проте це факт, що, при всьому своєму ультраматеріялізмі, большевики - фактично романтики та навіть містики щодо революції... Теорія марксизму суто економічна. Большевицька ж доктрина - суто політична. Їхній жовтневий переворот був актом яскраво політичним: свою соціяльну революцію вони робили та роблять виключно політичними засобами, абсолютно не рахуючись з економічною базою- на якій їм доводиться оперувати. У них економіка є на послугах партійної політики, хоч ця остання мала б бути рефлексом першої. Через це я кажу, що большевики поставили марксизм догори ногами, через що вони опинилися знову в нетрях того утопійно - соціялістичного революціонізму, супроти якого марксизм, як викінчена суспільно - філософічна доктрина, означав дальшу фазу в розвитку модерного соціялізму. Отже зрозуміло, чому большевики визнають фактично лише початкову фазу Марксової доктрини, зформульовану в «Комуністичному маніфесті», а одночасно свідомо іґнорують кінцеву її фазу, для якої характерними є останні томи «Капіталу» і взагалі доба після 1872 р., коли Маркс і Енґельс багато в чім скореґували свої первісні радикально - революційні погляди на суспільний розвиток, політично ставши на шлях демократії та парляментаризму, припускаючи можливість і навіть імовірність перетворення капіталістичного ладу в соціялістичний у багатьох европейських країнах не революційною, а еволюційною методою...» А сам Ф. Енґельс у передмові до «Комуністичного маніфесту» 1890 р. писав: «Для остаточної перемоґи тверджень, з'ясованих у «Манніфесті», Маркс виключно та єдино покладав надію на розумовий розвиток робітничої кляси, що конче мусить виникнути в наслідок сполучення акції з дискусією».

Самозрозуміло, з становища войовничого большевизму такі погляди Маркса та Енґельса мусять уважатися наявною єрессю, якщо не «соціял-фашистським» зрадництвом.

Також покійний през. Чехо - Словаччини писав про большевизм: «Большевизм цілком безпідставно в своїй революційності покликається на Маркса та Енґельса. Ці останні зовсім відмовилися від революціонізму в науковій та соціялістичній своїй фазі. Є просто непристойно, як большевики уникають поглядів Маркса та Енґельса й як замовчують їх: це найкращий доказ, що вони нездатні до справді наукового думання в справах політики. Маркс і Енґельс збройну революцію вважають в найкращім разі допомоговим засобом, що має доповнити та довершити розклад капіталізму, в якому головні елементи нового ладу вже створено шляхом господарської революції, властивої капіталізмові: що внутрішню революцію, викликану господарським розвитком, Маркс **і Енгельс уважють головною та вирі**шальною справою. Крім того, Маркс і Енґельс ждуть рішучого перетворення суспільного ладу шляхом освіти робітництва. Ленін уважає збройну революцію річчю та конструктивним засобом, що і в напівкапіталістичній, а власне - в некапіталістичній та неосвіченій Росії врешті приведе до комуністчного режиму. Маркс і Енґельс стояли на науковім та еволюційнім становищі. Московські большевики

думають не еволюційно, а ненауково та абсолютистично».

А до слів Масарика О. Бочковський додав: «Большевики ідеологічно й тактично ближче до Бакуніна й Нечаєва, ніж до Маркса та Енґельса. З Еропи вони взяли більше з анархо - синдикалізму, ніж із справжнього марксизму. Через те між большевицькою та соціялістичною політикою лежить ціла прірва. Европейський соціялізм визнає демократію та парляментаризм; большевики фктично стоять на позиціях антидемократичної диктатури та партійного абсолютизму... Большевики гадають, що в царство соціялізму можна попасти, оминувши демократію, на возі диктатури, яка утримується терором та скасування елементарних прав і потреб людини».

Коли мовити про формулу «диктатура пролетаріяту», Маркс і Енґельс запозичили її від французького революціонера Оґюсті Блянкі (1805-1881). Блянкі вірив, що невелика дисциплінована організація революціонерів може в кожній державі захопити владу, створити «диктатуру пролетаріяту» й встановити соціялістичний лад. Однак у «Комуністичному маніфесті» про диктатуру нема згадки. В ньому сказано: «Найближче завдання комуністів є таке саме, як і всіх інших партій, - організація пролетаріяту як кляси, повалення панування буржуазії, здобуття політичної влади пролетаріятом». Отже, з цього випливає, що автори «Комуністичного маніфесту» не вважали свого «Союзу комуністів» за єдиного представника інтересів робітництва. Поряд з комуністами могли діяти інші робітничі партії.

Каутський у книзі «Диктатура пролетаріяту», (Відень 1918 р.) писав: «Буквально слово диктатура значить скасування демократії. Але само собою це слово, взяте буквально, означає теж самовладу однієї окремої особи, необмеженої ніякими законами». ... О. Бочковський уважає, що демократія - це праця, це громадська відповідальність; тому демократія виключає наперед політичну демагогію, яка є головною зброєю большевиків і сьогодні. Шлях досягнень демократії не завжди буває популярний та здебільшого є довгий, хоч єдино з політичного боку цілком певний. Зате большевизм і фашизм у своїх початках були суто романтичними. Фашизм ліквідований, а большевизм залишився далі політичним романтиком, здобуваючи чимало прихильників. Але водночас цей романтизм став руйнуючою силою для різних народів СССР. Тому тільки через демократизм іде шлях до національного визволення. Демократія - це осередня точка, де сходиться творчий соціялізм з творчим нціоналізмом. Ось через що живий соціялізм однаково відкидає як большевизм, так і фашизм, бо в них він вбачає з одного боку — яскраві прояви теперішньої світової кризи, не лише господарської, але й ідейної, а з другого - велику загрозу для замирення світу після війни. (Цит. «Соціял - Демократ», Подєбради, ч. X, 1932 р.).

Як собі уявляв Ленін «диктатуру пролетаріяту», про це він зовсім ясно писав у своїй книжці «Держава й революція», ще перед «Жовтневою революцією». Він назвав диктатуру пролетаріяту «нероздільною владою, що спирається бозпосередньо на збройну силу мас». В цій «диктатурі пролетаріяту» - писав Ленін - рішає «аванґард пролетаріяту (большевицька нартія), здатний взяти владу й вести народ до соціялізму, давати напрям новому ладові та його організувати, бути учителем, керівником, вождем усіх трудящих і визискуваних» (Сочинения, т. 25, ст. 370). Він уважав, що так звана «диктатура пролетаріяту» має бути владою його партії. В жовтні 1917 р. він писав, що за царського режиму Росією правило «130,000 поміщиків», і питався: «Чи не могтимуть керувати Росією 240,000 членів большевицької

партії?» (Сочинения, т. 26). Ці слова свідчать, що Ленін розумів «диктатуру пролетаріяту» як владу незначної меншости населення.

Перенесімся тепер на горизонт «пролетарського інтернаціоналізму». В. Ленін звертав увагу на об'єктивну необхідність інтернаціонального з'єднання пролетаріяту й в епоху імперіялізму. Він писав, що боротьба робітників усіх країн проти капіталізму, за визволення може мати успіх лише при їх об'єднанні, бо панування капіталу має міжнародній характер. А совєтські ідеологи твердять, що «пролетарський інтернаціоналізм, будучи історичною категорією, розвивається в сукупності з розвитком світового революційного процесу, батьком котрого він є сам». (Международная жизнь, ч. 6, 1970, ст. 12). На тій же самій сторінці журнала надруковано: «В. І. Ленін розробив ряд нових проблем пролетарського інтернаціоналізму, поставлених на порядок для дальшого розвитку революційної боротьби. Це питання про братній союз першої в світі соціялістичної держави із змагаючим пролетаріятом розвинених капіталістичних країн і національно - визвольним рухом колоніяльних народів, про взаємовідношення національного й інтернаціонального в зв'язку з перемогою пролетарської революції в Росії, про критерії пролетарського інтернаціоналізму та ін. Він схвалив формулу «Пролетарі всіх країн і пригнічувані народи, єднайтесь!»

Отже, всі напрямні діяльности цього «пролетарського інтернаціоналізму» Москва продовжує послідовно в усіх країнах вільного світу, з метою встановлення «диктатури пролетаріяту», тобто диктатури окремих компартій. Така є дійсність, якої не хочуть бачити хіба легковіри й засліплені, яких на Заході чимало. Варто також пригадати й наступне: «В документах міжнародних конференцій комуністичних і робітничих партій, у рішеннях з'їздів братніх партій підкреслюється думка про те, що в сучасних умовах закріплення соціялізму, захист і підтримка соціялістичної дружби та її головної сили — СССР є найважливішими критеріями вірности пролетарському інтернаціоналізмові... Але що означає діяти вимогами й потребами пролетарського інтернаціоналізму? Це значить - здійснювати революційну лінію тільки у власній країні, так би мовити, на національному ґрунті, виходячи із того, що того роду діяльність сама собою автоматично зіллється із діяльністю інших революційних відділів... Одним із найважливіших вимог ленінського рішення відносно пролетарського інтернаціоналізму - признання необхідности добровільної координації, узгіднювання дій братніх країн і партій на міжнародній арені». (Международная жизнь, ч. 6, 1970, ст. 13).

Отже, необхідність координації дій, передусім із Москвою, - це один із найважливіших критеріїв і вимог, які зобовязаний виконувати сучасний пролетарський соціялістичний інтернаціоналізм.

Пролетарський інтернаціоналізм та національні інтереси

Совєтські ідеологи й публіцистика твердять, що «між правильними поняттями національних інтересів пролетаріяту і інтересами світового революційного руху не має протиріч». (Международная жизнь, ч.6, 1970, ст. 13). Історична дійсність повністю заперечує таке твердження. Також казуїстика Леніна в інтерпретації окремих національних проблем не відповідає ані духові, ані інтересам будь - якої нації. Інтереси кожної нації - поняття широке. Сам полетаріят це не творить нації. Нація - це замкнений в собі суцільний організм; інші групи в границях нації служать тільки життю цілости, й вартість їх залежить від вартости цілости». (William Mc Dougall: The Group Mind. Польський переклад:

Psycholologija grupy. Atlas, 1930). Ці моменти, головно ж другий із них, вирішують те, що «тільки нація має безперервність існування в дуже високому ступені, має довше минуле, що дає широку перспективу давнини, яка обіймає історію довгого ряду зусиль, повних посвяти й багатьох геройських вчинків; розкриває широкі горизонти безмежно довгої майбутности, можливість безперервного розвитку під кожним оглядом і через те дає певність, що висліди, осягнені на дорозі індивідуальних зусиль, не загинуть». (У згаданому творі, ст. 306).

Це обґрунтоване окреслення поняття нації є протилежне большевицькому інтернаціональному «злиттю націй», творенню «совєтського народу». Також пролетаріят як складова частина даної нації тісно пов'язаний з духом нації, який є «безперервним розвитком; його втілення не є часова послідовнність одиниць, але один організм, що безперервно розвивається». (Доуґал, ст. 192).

В 1913 р. Ленін писав, що «інтереси робітничої кляси вимагають злиття робітників усіх національностей даної держави в єдиних пролетарських організаціях - політичних, професійних, кооперативних, просвітних і т. д.». (Сочинения, т. ХУІІ, ст. 13). Особливу ворожість виявляв Ленін до Української соціял - домократичної партії, що відмовилася приєднатися до російської соціял - демократії. Він у листі до редакції українського соціял - демократичного місячника «Дзвін», що виходив у Києві, в березні 1914 р. писав: ...«Мушу сказати, що проповіддю відокремлення українських робітників в особливу соціял - демократичну організацію я глибоко обурений». (Сочинения, т. ХУІІ, ст. 470).

Де шукати причин такого обурення? Для збереження єдиної неділимої централізованої великодержави Ленін хотів мати єдину централізовану партію з участю робітників усіх народів царської імперії. Поставивши собі таке завдання, Ленін закривав свій великодержавний централізм революційними фразами про пролетарський соціялістичний інтернаціоналізм. Ленін з великою ненавістю ставився до національного еґоїзму всіх народів царської Росії, тому він був проти визволення цих народів. У своїй пропаґанді Ленін криводушно вживав «визвольних» кличів, рівночасно від соціялістів вимагав щоб вони «боролися за повну (в тім числі організаційну) єдність робітників поневолених народів». (Сочинения, т. ХУІІ, ст. 206). Таким чином робітники народів, поневолених царською Росією, як члени всеросійської партії, мусіли б, на вимогу Леніна, боротися проти національного визволення своїх народів. Свою оборону централізованої російської держави Ленін мотивував інтересами соціялізму. Він писав: «Централізована велика держава - це великий історичний крок уперед від середньовічного роздріблення до майбутньої єдности всього світу, а інакше як через таку державу... нема й не може бути шляху до соціялізму». (Сочинения, т. ХУІІ, ст. 154).

На особливу увагу заслуговує оцінка націоналізму. «Чим відсталіша країна, тим сильніше є в ній сільське господарство, патріярхальність і провінційність, що неминуче приводять до особливої сили й стійкости найглибших дрібнобуржуазних забобонів, а саме: забобонів національного еґоїзму, національної обмежености». (В. Ленін. Полн. собр. соч. т. 41, ст. 168).

Отже, Ленін приписав усім висококультурним та індустріялізованим країнам Заходу забобонність, патріярхальність, ограничений еґоїзм і ін., бо фактично на европейському континенті першими піонерами націоналізму були ці країни. Насувається питання: чому в СССР ще й тепер, після 50-річчя існування комуністичної системи, на кожному кроці проявляється російкий великодевжавний, націоналістич-

ний шовінізм? Чому цей шовінізм засобами терору русифікує всі неросійські народи? Чому в СССР упривілейованою нацією є росіяни? Чому головні пости в партійному й державному апаратах обсаджені росіянами? Чому росіян призначується на керівні відповідальні посади в т. зв. суверенних національних республіках? Чи пролетарський інтернаціоналізм дозволяє на вивищування росіян, а пониження й експлуатацію неросійських націй і народів? Подібних «чому» можна ставити багато - багато більше, а відповідь на них одна й тільки одна: Ленін згори визначив завдання для усіх неросійських народів - бути сліпим виконавцем волі «старшого брата», йому служити, для нього працювати, на кожному кроці деклямувати про його вищість між усіми народами СССР. І це має бути «співдружність пролетарського інтернаціоналізму»! І не дивно, що в 1948 р. від тієї «співдружности» відійшов маршал Тіто, опісля в 60-тих роках із цією «співдружністю» порвали Китай, Албанія та багато інших західніх компартій. Висновок: усі, що розірвали «співдружні стосунки на базі пролетарського інтернаціоналізму», поставили власні національні інтереси вище від інтересів цього уявного інтернаціоналізму. І в «світовій соціялістичній системі», якою часто застрашує Москва некомуністичний світ, «пролетарський інтернаціоналізм» існує хіба в пропаґанді, а в дійсності національні інтереси поставлені на першому місці. Найкращим доказом суті пролетарського інтернаціоналізму є повстання робітників в Угорщині в 1956 р. і боротьба чехословаків за встановлення ліберального комунізму в 1968 р. В обох випадках не обійшлося без погрому цих «контрреволюційних» дій робітників збройними силами СССР разом із військами інших «соціялістичних демократій» Цю інтервенцію, вмішування у внутрішні справи інших країн Москва вважає «дружньою допомогою пролетарського інтернаціоналізму»!

У Першій Світовій війні виявилося, що слова «Комуністичного маніфесту» з 1847 р. - «пролетаріят не має батьківщини» - стали зовсім нереальними. Аджеж робітники кожної нації, в разі воєнної поразки й поневолення своєї країни чужою силою, втрачають основу для своєї організації й поступу - вільну батьківщину. Ленін був за поразку Росії в війні з Центральними Державами, сподіваючися, що ця поразка приведе Росію до революції, котра знищить царський режим. Також Ленін вимагав від соціялістів усіх воюючих країн, щоб вони сприяли поразці своїх держав у війні й обернули війну між народами в війну громадянську - між пролетаріятом і капіталістами. Ця пропаґанда «поразників» не знайшла широкого відгуку в народних масах воюючих сторін. Таким чином, пляни Леніна викликали пролетарську революцію в Европі проти капіталістів у промислових країнах і повстання народів у колоніях держав Азії й Африці не здійснилися, «пролетарський інтернаціоналізм» показався нереальною силою. Ленін припускав, що большевицька революція може закінчитися поразкою. Однак він уважав, що треба робити цей революційний експеримент («опит революції») - і цей експеримент, хоч би неуспішний, був би, на думку Леніна, корисний для майбутніх пролетарських революцій в розвинених індустріяльних країнах.

Большевизм безпідставно заявляє про своє право на соціялістичну традицію. В дійсності він викривив цю традицію до невпізнання. Він витворив сувору теологію, якої не можна погодити з критичним духом марксизму. Також пролетарський інтернаціоналізм у цій теології є звичайним інструментом у бротьбі за імперіялістичні цілі. Чейже загальновідомо, що інтернаціональний комунізм - це знаряддя нового соцімперіялізму. Де тільки він си-

лою захопив владу, він знищив свободу або можливість її здобути. Він спирається на тотальному мілітаризмі й на дикому поліційному терорі. Про те, цей терор до сьогодні практикується в СССР, найкращі свідчення дає А. Солженіцин у свойому творі «Архіпелаг ҐУЛАҐ». Витворюючи гострі контрасти багатства й привілеїв, большевизм створив нове клясове суспільство. Примусова праця є особливо важливою частиною його економічної організації. Большевизм виключає свободу плянування, як у справах національних, так і міжнародніх. А свобідне плянування - це передусім шанування права кожної людини. Хто попав у залежність від «пролетарського інтернаціоналізму», той сам себе позбавив права бути самостійним. Така людина має єдиний обов'язок - служити встановленню диктатури тільки однієї партії. «Пролетарський інтернаціоналізм» неспроможний знайти довготривале вирішення всіх господарських і соціяльнних проблем, що підтвердила історія 50-річного існування СССР. Боротьба за збереження миру невіддільна від боротьби за свободу. «Пролетарський інтернаціоналізм», практикований Москвою, ніколи не боровся за свободу націй. Він має завдання боротися ніби проти імперіялізму - капіталізму, а фактично служить тільки виключно російському державно - мілітарному соцімперіялізмові. Він загрожує народам, він є дійсна небезпека нової війни нашої доби. Націоналізм і соціялізм борються за свободу й мир у світі, за такий світ, що відкидає визиск і поневолення людини людиною і народів народами, за такий світ, в якому розвиток одної особи є передумовою для успішного розвитку всього людства. В основі «пролетарського інтернаціоналізму» немає ідеї свободи, людяности й справедливости. Большевицький пролетарський інтернаціоналізм повністю заперечує свободу та рівноправність людей; він ніби проти визиску людини людиною, але фактично пролетаріят перетворено в невільників, а селян - у кріпаків. У диктаторських державах свобода слова й діяння - це привілеї партії, що має владу. Диктатура партії, а не пролетаріяту виконується невеликою групою найвищої ієрархії партії. Інші члени партії, зокрема пролетаріят, мусять беззастережно виконувати накази, приписані згори, вони також не мають політичної свободи. Політична свобода забезпечує громадянам право критикувати діяльність уряду й застосовувати демократичні засоби, щоб шляхом виборів створити новий уряд. Отже, дійсна демократія обстоює право громадян творити опозицію до уряду й право вільної критики урядової діяльности. В «країні робітників і селян» - СССР такого права не має ані пролетаріят, ані колгоспники. Партія Леніна є «непомильною й про все дбаючою», навіть про те, щоб здорових людей, які критично наставлені до партії й уряду, замикати до божевільні! Компартія є проти громадського контролю, необхідного для забезпечення поступу суспільства.

В советській публіцистиці часто зустрічаємо різні форми фразеології відносно «пролетарського інтернаціоналізму». І так, однією з таких загальновживаних фраз є те, що «з виходом соціялізму за рамки однієї країни й створення світової соціялістичної системи, соціялістичний інтернаціоналізм став основою взаємновідносин між братніми країнами. Він створив у себе об'єктивну необхідність розвитку стосунків братньої дружби, товариської взаємодопомоги й всесторонньої співпраці». (Международная жизнь, ч. 6, 1970, ст. 16).

Цитована фразеологія - це звичайний обман робітників і селян, які ще не мали нагоди безпосередньо користуватися «дружбою», «товариською допомогою й всесторонньою співпрацею». Кожний думаючий робітник,

який мав нагоду як турист відвідати СССР, усі ці фрази заперечує. Робітник - німець, який на протязі двох місяців працював на будові однієї фабрики, твердить протилежне: в СССР до робітника - чужинця зовсім немає довір'я. На кожному кроці такий пролетар стрічається з відштовхуючим презирством, підозрами й стеженням. Його примушують жити в призначеній кватирі, не дозволяючи йому переступити межі даної місцевости. Такий робітник позбавлений передусім свободи. Про дружні стосунки з тамошніми товаришами праці не приходиться й говорити. Кожний робітник - чужинець в СССР ізольований від місцевого населення, йому заборонено навіть стрічатися з товаришами по праці в вільних годинах. Тому кожний чужинець - робітник після повороту до своєї країни з великою відразою й огірченням висловлюється про соціяльні стосунки в цілому СССР. В рівній мірі це відноситься до робітників із капіталістичних країн та країн народних демократій. В стосунках людини з людиною немає пролетарського інтернаціоналізму, а навпаки — повне недовір'я.

Інша фраза, що заслуговує на коментар: «Перемога пролетаріяту над буржуазією означає подолання всіх національних і промислових конфліктів, які продовжували ворожнечу між народами». Дійсність положення в СССР заперечує цю тезу К. Маркса, бо фактично там не ліквідовано ворожнечі між народами, пригніченими терором панівної російської нації. Цей факт не дасться заперечити ніякими фразами марксизму - ленінізму. Найкращим доказом того є «буржуазний націоналізм» різних неросійських народів, якого не вдалося на протязі 50-ти років існування СССР ліквідувати. Коли в СССР вже всевладно торжествує «пролетарський інтернаціоналізм», — чому не вгаває пропаґанда за «соревнование», за «обов'язок виконання зобов'язань супроти вітчизни, партії й народу»? Все це вказує на те, що в СССР немає й не може бути спільних інтересів і спільної мети шляхом терору «об'єднаних» народів. Також велика кількість розходжень між окремими соціялістичними країнами - це наявний доказ непридатности марксо - ленінського вчення про пролетарський інтернаціоналізм. Сама наукова концепція пролетарського інтернаціоналізму в практичному її застосуванні себе не виправдала. Тому пролетарський інтернаціоналізм не має нічого спільного з закономірністю, яка, мовляв, розвивається шляхом переборювання внутрішніх протиріч. Найкращим доказом тієї «закономірности» є ненависть поляків, чехів, угорців, румунів та інших до росіян - окупантів. Головним носієм цієї скритої або наявної ненависти є якраз пролетаріят **«соціялістичних народних демократій»,** а не пануюча оліґархія компартій. Советська публіцистика часто пригадує про «рівноправність», «суверенність», «невтручання у внутрішні справи один одного». Імперіялістична політика СССР, яка прикривається «інтересами закріплення позицій світового соціялізму», сама ці фрази заперечує. Тому нічого дивного не має в тому, що націоналізм у всіх поневолених «світовою соціялістичною системою» країнах не заникає, а навпаки зростає, національний еґоїзм окремих народів щораз більше розвивається. Советська преса часом заклопотано стверджує, що «в декотрих соціялістичних країнах національні пережитки охоплюють більшість населення».

Факти, про які ми згадали, заперечують фразу про «пережитки націоналізму», а навпаки - стверджують, що націоналізм є немов релігією усіх народів світу. Відомий совєтолог З. Бжезінський твердить, що комуністична ідеологія, пролетарський інтернаціоналізм досі не спромоглися дати відповіді на питання, постійно затор-

кувані націоналізмом. Уже проминуло 50 років існування СССР, і не зважаючи на це, далі триває боротьба з «буржуазним націоналізмом», триває винищування різними методами «контрреволюційних елементів - ворогів народу». Совєтська система занепокоєна «буржуазним націоналізмом», який все ще далі представляє для СССР велику загрозу. Коли б цей «буржуазний націоналізм» не був загрозою для совєтської соцімперіялістичної системи, зайвою була б боротьба з ним. Дослівно в усіх т. зв. імперіялістичних чи капіталістичних країнах діють компартії. Ніхто не провадить із ними безоглядної боротьби, ніхто їх політичної діяльности не переслідує. А вислід такий, що під час комунальних і парляментарних виборів у імперіялістичних або капіталістичних державах вони не можуть здобути переваги над іншими політичними партіями. Про зростаючу силу пролетарського соціялізму не приходиться говорити поважно. Однак, ця незначна «сила» творить загрозливий симптом, бо її головним завданням є, при допомозі СССР, бути тим аванґардом - не оборони інтересів робітників і селян даної нації а навпаки бути передовою силою російського соцімперіялізму. Серед переважаючих мас робітників і селян у кожній нації тільки незначна кількість виконує ролю сліпого знаряддя російського соцімперіялізму Вона свідомо або несвідомо служить ворожим національним інтересам, нехтуючи інтересами власного народу. І не зважаючи на різні привабливі гасла совєтської пропаганди, не видно у вільних країнах Заходу захоплення пролетарським інтернаціоналізмом. Існує він хіба в теорії, а не в реальному суспільно - політичному житті окремих націй.

Коли б у СССР була дійсна свобода про яку так багато говорять масові засоби пропаганди, пролетарський інтернаціоналізм напевно був би фікцією, подібною до інших у цілій совєтській системі. На базі пролетарського інтернаціоналізму, в СССР твориться «совєтський народ», узалежнюючи всі нації й народи від державного капіталізму, спільноти політичної, економічної, соціяльної й культурної. Таке об'єднання, утримуване силою терору, прикриває совєтська публіцистика «єдиною марксистсько - ленінською ідеологією, яка відображує комуністичні ідеали робітничої кляси». Цю фразу вже давно відкинули деякі компартії Сх. Бльоку, наприклад, компартія Румунії, яка постійно обороняє власні національно - суверенні права, відмежовуючись від совєтської інтерпретації інтернаціональних інтересів. Також компартія Албанії порвала з совєтською інтерпретацією інтернаціональних інтересів пролетаріяту. Внутрі всіх компартій Варшавського пакту національні інтереси часто виявляються не зважаючи на сильний тиск СССР. Коли б не було загрози зі сторони СССР, компартії Варшавського пакту відкрито стали б на позиції власних національних інтересів, а не пролетарського інтернаціоналізму. Коли б дійшло до відкритої конфронтації в Европі, не може бути сумніву в тому, що компартії Варшавського пакту напевно шукали б можливостей, шоб остаточно визволитися з ведмежих лап московського «пролетарського інтернаціоналізму». Такої можливости, напевно, очікують також народи в СССР, щоб остаточно визволитися з блефу «пролетарського інтернаціоналізму».

Д-р Денис Квітковський

«РАДЯНСЬКИЙ НАРОД» І «РАДЯНСЬКА ДЕРЖАВА»

Переглядаючи совєтські «наукові» журнали й деякі праці на тему совєтського державного ладу після ювілейних святкувань 50-річчя утворення т. зв. Союзу Совєтських Соціялістичних Республік, мусимо прийти до переконання, що питання суверенности поодиноких «республік» цього «Союзу» не тільки стає академічним, але про нього взагалі не говориться й не пишеться. Основною проблемою, яку совєтські «науковці» розробляють і «висвітлюють» на всі лади — це «нова історична дійсність», ім'я якій — «совєтський народ» і «совєтська держава».

Що ж таке «совєтський» чи «радянський народ»? Ясної дефініції на це питання не дістанете, бо така дефініція викрила б облудність і забріханість совєтсько - московської «науки» чи ліпше — пропаганди. Але читаючи совєтську пропаганду, і то на всіх язиках, в тому числі й на «малоруському», можна отримати повну уяву про цю нову «історичну дійсність». Дефініцією «радянського народу» можливо — і треба! — окреслити одним словом: **русифікація** — і то повна, безкомпромісова русифікація всіх націй і народів, що опинилися в орбіті московської імперії.

Прикрим і неприємним для нас у цьому процесі русифікації є факт, що дуже важливим оруддям у нім є й наші люди. В Україні маємо наших перевертнів або «грязь Москви», як називав їх Шевченко. Немає сумніву, що без цих українських яничарів на службі Москви процес русифікації України був би дуже важким або й неможливим в Україні. Україна ж — це велика, багата, із славним минулим нація! Але, на жаль, велика частина української нації стратила або продала за 30 юдиних срібняків свою національну гордість, свою людську гідність. Ця грязь Москви в тогах «академіків», «доцентів», «кандидатів» різних «наук» рішально допомагає «розпинати матір». Тому і наші наступні цитати в ділянці русифікації України будуть взяті з «українських» журналів, а їх авторами будуть «українські науковці».

Переглядаючи «українські» журнали, такі як «Радянське право», «Філософська думка», «Український історичний журнал», «Комуніст України», «Економіка радянської України», «Вітчизна», «Жовтень», ба навіть «Всесвіт», присвячений перекладам з несовєтської, але комуністичної чужомовної літератури, та «Дніпро», орган комсомолу, зн. молоді — всі вони пересичені нападами на «українських буржуазних націоналістів» та обороною і пропаґуванням політики русифікації України. На цьому ж становищі стоїть і денник «Радянська Україна» (цей денник визначається особливою запопадливістю в ділянці «заохочування» і погроз українським пролетарям — невільникам у ділянці перевиконання норм) та всі інші видання й органи т. зв. Спілки Письменників України, серед яких перед веде «Літературна Україна» — «Орган правління Спілки письменників України», до речі, орган русифікації України на беззастережних послугах для московсько-большевицького окупанта.

Беріть до рук будь-котрий з вичислених вище або не вичислених тут органів — і там у кожному числі знайдете брудну русифікаційну руку московського наймита.

Як уже згадувано вище, проблему «суверенности союзних республік» заступило облудне гасло «радянського народу». Цій темі вже роками присвячувалося багато місця, але сьогодні вона стала домінантою московської політики, а в тому й «науки», яка стоїть беззастережно на послугах політичній лінії Совєтської (читай російської) комуністичної партії. Створивши «нову історичну дійсність — «радянський», чи ліпше — «совєтський народ», «суверенність союзних республік», навіть якщо ґарантована паперовою конституцією, мусіла перетворитися в дійсно мертву букву. Тому про «суверенні совєтські республіки» уже говориться тільки на марґінесі.

Але вернімся до питання, що це таке — «радянський народ». От вам одна дефініція: «Монолітна, інтернаціональна за природою і соціялістична за суттю спільність кляс (!) і соціяльних груп, націй і народностей» (див. А. П. Конашевич «Український історичний журнал», ч. 6, Київ, 1974). Створила цю «нову історичну спільність людей», — пише далі А. П. Конашевич, — Комуністична партія совєтського союзу, бо «тільки (вона) виражає насущні інтереси робітничої кляси, всіх трудящих, проводить ленінську національну політику» і тому тільки вона «могла згуртувати всі нації і народності в єдине інтернаціональне братство і спрямувати їх зусилля на створення нового суспільства» (цю цитату взяв А. П. Конашевич з постанови ЦК КП-СС від 21 лютого 1972 р. про підготовку до 50-річчя утворення СССР). Створення «радянського народу» це — «перетворення держави диктатури пролетаріяту в загальнонародну соціялістичну державу», — пише А. П. Конашевич з тим додатком, що керівником - диктатором у цій «соціялістичній державі» лишається й далі російська комуністична партія з її філіялами в «суверенних республіках»; далі: що в цій «інтернаціональній пролетарській державі» і далі панує «демократичний централізм», цебто, диктатура комуністичної партії, з тим, що роля «суверенних респубулік» стовідсотково підпорядкована «економічним районам», на які поділено сьогодні т. зв. СССР, повністю нехтуючи національний момент (за виїмком росіян).

Критикуючи західних науковців, які кладуть знак рівняння між «совєтською національною політикою» та російською «колоніяльною політикою», Л. П. Нагорна (див. «Інтернаціоналізація економічного життя радянських народів та ідеологічні спекуляції «радянологів», «Український історичний журнал, ч. 7, Київ, 1974) намагається безуспішно довести, що вони не мають рації, бо, мовляв, єдина мета цих «радянологів» — «створити з неросійських народів антиросійські і на цій основі піднести антирадянські настрої, гальванізувати сепаратистські, націоналістичні тенденції». Якщо так, додамо ми, то процес утворення «радянського народу» далеко незакінчений, якщо в країні «соціялізму» можливо ще викликати сепаратистські націоналістичні тенденції.

Л. П. Нагорна особливо зла на французького радянолога А. Беннігсена, який у своїй книжці «Колонізація і деколонізація в Совєтському Союзі» хоч і визнає деякі успіхи совєтської влади в національних респубуліках СССР, то все ж таки вважає, що союзні респубуліки СССР все одно не є рівноправними і незалежними, тому що, мовляв, Комуністична партія здійснює в них свою диктатуру». А відомо, що Комуністична партія т. зв. СС-СР є паном життя і смерти не тільки одиниць, але цілих народів.

«Радянське право» (ч. 3-1974) в статті «Юридичну науку — на рівень сучасних завдань комуністичного будівництва» повідомляє, що «в другій половині листопада минулого року в Центральному комітеті Комуністичної партії України відбулася нарада вче-

них, які працюють у галузі філософії, наукового комунізму й права» На цій нараді «директор Інститититу держави і права Академії Наук УРСР академік Корецький сказав, м. ін., що «завдяки ленінській національній політиці КП-СС, досягнуто небаченого розвитку всіх соціалістичних націй», і в наслідок цього розвитку, «в СССР утворилася нова історична спільність людей — радянський народ». На особливу увагу заслуговує тут виступ «академіка - секретаря відділення економіки, історії, філософії й права АН УРСР, академіка Б. Бабія», який, — читаємо в згаданій статті з «Радянського права», — «значну частину свого виступу ... присвятив важливим методологічним питанням дослідження юридичної природи багатонаціональної держави — Союзу РСР — у усчасних умовах... Промовець підкреслив, що в центрі уваги наших вчених мають бути дослідження проблем органічного (!) поєднання загальносоюзної державности та державности республік, федеративного характеру Союзу РСР, єдиної (!) Радянської соціялістичної держави та її зміцнення як основного знаряддя будівництва комунізму, підвищення ефективности державно - правного реґулювання в здійсненні історичних завдань, поставлених 24-им з'їздом КП-РС, грудневим (1972) і квітневим (73) пленумами ЦК КПРС».

От вам нова дефініція «радянської держави». Він уважає, що «радянська держава» має бути **«органічним** поєднанням загальносоюзної державности та державности республік»... **єдиної** радянської соціялістичної держави». В цій хаотичній фразеології одне ясне: «радянська держава» - це **«органічне поєднання** загальносоюзної державности республік» в **«єдиній** радянській соціялістичній державі». **Органічне** сполучення держав у **єдиній** державі не може відбутися інакше, як процесом знищення, аніґіляції **колись** різних національних держав; в цьому випадку «советських суверенних республік» Тому виглядає мені, що т. зв. Українська Радянська Соціялістична Республіка та інші союзні республіки, залишили за собою тільки назву, бо дійсним, єдиним сувереном в т. зв. СС-СР є російська комуністична партія з її філіялами та повністю контрольована цією партією російська держава під назвою «совєтської держави». «Народом» цієї нової російської держави є **всі народи** т. зв. СССР. Їм дано єдину назву «совєтський народ».

На якій базі постав цей «радянський чи совєтський народ»? **На базі російського народу.**

II.

Згаданий вище «академік» Б. Бабій так і сказав: «Необхідно й надалі широко видавати наукові праці російською мовою, яка є могутнім засобом міжнаціонального спілкування соціялістичних націй і народностей». Отже, таке **«міжнаціональне спілкування»** має відбуватися на базі **російської мови.** Іншими словами, мови «національних республік» будуть зникати, а на їх місце прийде російська мова як мова «міжнаціонального спілкування».

Чому «спілкування»? Яка тут «спілка», коли один «партнер» диктує другим «партнерам»?! Спілка це— **рівнорядність** і рівноправність. Немає і не може бути спілки між нерівними й нерівноправними. Передумовою всякої спілки є добровільне об'єднання для осягнення якоїсь мети. Кожний із партнерів може будь-коли вийти зо спілки — або всі партнери можуть ліквідувати спілку. Тож спілка не є й не може бути **«органічним** поєднанням» «нероздільним» союзом.

Нам невідомий ані один правний акт, яким би створено «радянський народ» і «радянську державу». Оскільки не помиляємося, то цей неправний, незаконний акт обрусіння т. зв. СССР бере свій початок офіційно від 24-го з'їзду КПСС, а особливо — після промови Л. І. Брежнєва з нагоди 50-річчя СССР (див. Д-р Денис Квітковський: «До 50-річчя т. зв. СС-

СР», «Самостійна Україна» ч. 3-4, 1973), в якій він сказав, що національне питання в СССР «розв'язане остаточно і безповоротно». Щоправда, він ще говорив про «національні пересуди», які «продовжують зберігатися в умовах, коли об'єктивні передумови для будь-яких антагонізмів у відносинах між націями давно вже перестали існувати». В цій же промові Брежнєв видав указ, що російська мова «стала мовою взаємного спілкування всіх націй і народностей Радянського Союзу».

Після промови Брежнєва почалася посилена «наукова» розрібка як тези про «радянський народ» і «радянську державу», як і про російську мову як мовуу «міжнаціонального спілкування» в СССР. В парі з цим посилилася акція переслідувань, арештів, ув'язнень, заслань і запроторень до домів божевільних найсвідоміших українських патріотів. Це, мабуть, була боротьба «радянської держави» проти «національних пересудів».

І знаменно, що за «національні пересуди» переслідують тільки українців та інші національності, але ніколи не російских патріотів. Навіть Солженіцину й Сахарову не закидали і не закидують «російських пересудів». Це незаперечний доказ, що «радянський народ» став синонімом російського народу. І також знаменно, що хоч і Солженіцин і Сахаров часом згадують і про українців, то ніколи й ніде не наголошували вони, що українців переслідують за їх «національні пересуди», за їх право бути українцями в українській державі. Факт, що нібито дід Солженіцина був українського роду, про що пише Солженіцин у своєму відмовному листі до УВУ на запрошення взяти участь як викладач у т. зв. «Мюнхенському проєкті», так зворушив був усю українську пресу, що ми навіть забули, що Солженіцин не бореться за **свободу народів** взагалі, але за рятування російської імперії перед загрозою Китаю. Дід Солженіцина був українець, а А. Солженіцин є російським патріотом. В цілій серії своїх книжок він ніде ані словом не став в обороні української нації. Він тільки «дружив» з українцями.

Як уже згадувано вище, большевицько - московська пропаґанда «нової історичної дійсности — радянського народу» заповняє сторінки менше й більше «наукових» журналів і газет; на цю тему пишуться «наукові праці», про цей феномен промовляють лідери комуністичної партії та їх ґавляйтери у «суверенних республіках. Для прикладу наведемо уривок з промови члена Політбюро ЦК КПСС, першого секретаря ЦК КП Білорусії П. М. Машерова, який у своїй промові про «радянських людей» і їх «любов до своєї соціялістичної батьківщини», про великі завоювання соціялізму, особливо завдяки «насамперед російського народу», характеризував російський народ як «... правофлангового в могутньому строю рівних, найщедрішого серед щедрих, найстійкішого серед стійких лицарів Жовтневої революції, творців і захисників радянського ладу, соціялістичного братерства людей праці». Ця цитата взята з доповіді Машерова з приводу 50-річчя СССР, і на нього з одобренням покликається А. П. Конашевич у згаданому вище числі «Українського історичного журналу».

З таким же пієтизмом про російський народ і провідну ролю російської комуністичної партії пишуть і журнали та газети «суверенної української радянської республіки». «Комуніст України» (жовтень, 1974) пише, що «цементуючою силою, душею ленінської дружби народів, їх державного союзу є великий російський народ...»

І хоч нібито «радянський народ» став історичною дійсністю, а російська мова стала мовою «міжнаціонального спілкування», то все ж таки мара «буржуазного націоналізму» (те-

пер на спілку з «сіоністами, маоїстами та ревізіоністами всяких мастей») згонить сон з очей кремлівської мафії. Ця так звана «тиха контрреволюція» або «ідеологічна диверсія» у формі «мирного» проникнення ворожих соціялізмові ідей (пишуть советські «науковці») може неґативно «впливаги на нестійкі елементи в соціялістичних країна». Тому «радянський уряд» є проти «вільного руху людей, ідей та інформацій», бо такий «вільний рух» може спричинитися до «насаджування серед радянських людей буржуазної ідеології й моралі, оживити дрібнобуржуазні й націоналістичні пережитки у свідомості ідейно нестійких елементів» (див. І. Г. Іванченко, «Ідеологічні диверсії активу комунізму», «Філософська думка», 2-1974).

Це, між іншим, також натяк на Европейську Конференцію Безпеки й співпраці в Женеві, на якій делеґати деяких держав домагаються вільного обміну людей, ідей та інформацій між т. зв. СССР і іншими державами світу.

Ще одна загроза для радянського народу — це т. зв. «націонал - комунізм». Останнім часом читаємо в советській пресі, українські націоналістичні організації за кордоном почали активно встановлювати контакт з сіоністами й маоїстами. Буржуазно - націоналістична пропаґанда тепер чимраз частіше виступає під гаслом так званого «націонал - комунізму» (див. «Доповідь В. В. Щербицького «Про завдання партійних організацій республіки...», «Комуніст України», ч. 6-74). А все, що має найменшу закраску національного є червоною плахтою для червоної Москви. **Але це не відноситься до російської національности,** бо, як сказано вище, «великий російський народ» є цементуючою силою, душею ленінської дружби народів...»

І з такої точки зору треба тепер розглядати проблему існування чи не-існування т. зв. Укрїнської Радянської Соціялістичної Республіки. Мені здається, що навіть якщо колись можливо було сперечатися чи дискутувати на тему, чи дійсно існує українська держава в формі УРСР, з її конститутуційним правом виступу з Союзу ССР, то сьогодні таке питання має майже чисто академічний характер, бо дійсністю в СССР став «советський народ» і «советська держава», побудовані на базі — і на взір — російського народу.

Переслідування національно свідомих українців, посилений міґраційний процес населення СССР з метою перетопити всі нації в російському горнилі є тепер офіційною політикою Москви, тому — ще раз підкреслюю — нашим завданням тут не є питання існування чи не-існування УРСР, як суверенної держави, але питання **сконцентрованої політики оборони української нації від її повної русифікації, а тим самим і ліквідації**. Це проблема життя або смерти, бути чи не бути великій українській нації.

І Україна буде, якщо ми мужньо, гідно, єдиним фронтом станемо в її обороні — там і тут. Пам'ятаймо, що українська нація переживає найтяжчий і найнебезпечніший період у своїй історії, і цей факт накладає на нас історичне завдання шукати найкращих і найліпших шляхів її оборони.

Богдан Струмінський

УКРАЇНА В ЗАХІДНИХ ЕНЦИКЛОПЕДІЯХ

Від Редакції

Передруковуючи цю довідку з цьоі орічного видання «Українського Календаря» Українського Суспільно - Культурного т-ва у Польщі, хочемо звернути увагу наших діячів на ниві рідної культури та чинників, які ставлять перед собою завдання популяризування *української справи* в країнах вільного світу на найвищу потребу докласти потрібних зусиль для забезпечення редакцій енциклопедій і подібних видавництв найконечнішими джерельними матеріялами про Україну, її історію, нарід, культуру, економіку тощо.

В першу чергу думаємо, це завдання мають перед собою поставити (і допильнувати його виконання!) наші наукові установи й відповідні комісії СКВУ, бо лише скоординованими зусиллями й взаємоузгідненими ствердженнями — зможемо добитися від чужинного світу респектування наших правогідних домагань.

Подав М. Михалевич.

«Важко собі уявити француза чи англійця, який терпеливо копається в заграничній енциклопедії, щоби встановити скільки в ній названо французьких (чи англійських) державних діячів, мистців чи вчених, а кого пропущено. В народів, що не переживали політичних катастроф, які тягнулися віками, в держав, яких ніхто не викреслював з мап, немає таких комплексів. Ми однак усе ще не можемо позбутися оцих заінтересувань і тільки забачимо якийсь чужоземний лексикон, так уже й починаємо його перегортати, шукаючи відомих букв». Так писав польський фейлетоніст В. Копалінський в 1968 р. Не встоявши перед спокусою, перегорнув я також доступні в варшавських бібліотеках енциклопедії, видані після останньої війни. Як нас там бачать? Відповіді на це питання порядкую тематично.

НАЗВА.

«Назва Україна означає пограничний край, і цей характер він мав довгі віки, в добі, коли постійно велась на його території війна, що в ній він переходив багато разів з рук козаків у руки київських росіян, литовців і поляків». Це «відкриття» черпаємо з: «Diccionario enciclopedico UTEHA», Mexico 1953 (і Barcelona, Buenos Aires, Bogota, Caracas, Guatemala, Montevideo, Habana, Lima, Rio de Janeiro, Santiago).

«Україна або Малоросія — в широкому застосуванні назва великого району середньої Европи, населеного русинами (званими також малоросіянами та українцями), що охоплює переважно південно - західню Росію та польську Галичину. У вужчому значенні назва торкається Української Рад. Соц. Респ., однієї з семи союзних республік СРСР»: («The Columbia Encyclopedia», New York 1945).

НАРОД.

«Українці належать до найгарніших серед багатьох народів СРСР. Вони високі, кремезні, круглоголові, довголиці, простоносі, уста в них середньої величини, а вуха малі. Колір їх тіла дуже смуглявий, волосся переважно темне, грубе та кучеряве, очі темні, часто карі. Українки відомі своєю красою. За царату багато українців ішло в царські гвардійські полки, що вербували високих та сильних мужчин».

«Українці — це окрема гілка слов'янського племени, з мовою, виглядом і звичаями достатньо іншими, щоб числитись за націю». Тут автор (Е. Реймонд) немов відповідає на чиїсь сумніви, чи українці справді нація, а чи може ні. А нам здавалось, що такі сумніви — це вже далека історія...

«До з'єднання з Росією в XVII ст. українці боролися з постійними нападами поляків, литовців, татар і турків. Ці історичні події зробили з українців мішаний народ, ізольований та

відмінний від білорусів та великорусів на півночі»: («The Encyclopedia Americana. International Edition», New York 1964).

«Російські етнографи, а серед них Чубинський, який більше від усіх інших займвся українцями, вважають їх одним із фізично найдосконаліших народів завдяки їх високому зростові, сухорлявим постатям, струнким кінцівкам, глибоким і живим очам, чорним, майже прямолінійним бровам. Не бракує одиниць вигляд яких має на собі татарську печать. Вираз лиця в українця поважний, майже суворий; говорить він поволі й поміркованo. Вільний у порухах, радше апатичний, не має багато ініціятиви, й через те має репутацію лінивого. Не дуже меткий розумом, усе-таки добре засвоює і, вловивши думку, розвиває її докладно; тому, почавши діло, не покидає його ні за що, і через ту прикмету українець має славу впертого. Мовчазний, недовірливий до тих, кого не знає, стає після щирим і відвертим». (Enciclopedia Italiana, Roma, 1950).

МОВА.

«Не зважаючи на багатолітні жорстокі утиски царизму та давніші чужі тиранії, українська (малоруська) мова залишилась у всьому багатстві гнучкости, милозвучности, порівняній чистоті та широкому діяпазоні виразности». (The Encyclopedia Americana).

«Термін «малоруська мова» названо так у противагу великоруській, вживається тепер тільки тоді, коли вказують цю сукупність говірок, що на них спирається російська літературна мова. «Українські говори..., які в минулому втратили безпосередній стик з руською територією або мають його тепер лише частково, мають свої власні прикмети, які, не зважаючи на приналежність до східнослов'янської групи, не означають однак власної індивідуальности». (Отже, мовна окремішність під знаком запитання). (Enciclopedia Italiana).

ПИСЬМЕНСТВО.

«В добу пізнього середньовіччя, коли Київ був столицею Руси, Україна породила багато світських (народних леґенд, епічних циклів) і релігійних творів, які належать до спільної спадщини російської літератури». (Larousse. Trois volumes encouleurs, Paris, 1966).

«Хоч від кінця X через усе XIII ст. початки російської та української літератури назагал спільні, деякі все більші розходження можна зауважити в добу від кін. XII до пол. XVII ст. Памятками українського письменства в широкому значенні можна числити церковні книги, видані в Кракові друкарем Швайпольтом Фіолем, Біблію (народною українсько - білоруською мовою), видану є. Скориною в 1517-19 р. і т. д.» (Тут автор огляду інший, ніж у мовних питаннях, тому й підхід більш українофільський).

«Політичне панування Москви над Києвом, поряд з інтелектуальним, мало важкі наслідки для українського народу. Українсько - польська культура (С. Полоцький, Є. Славинецький, Д. Туптало, Ф. Прокопович) більше служили Москві, ніж Києву. Всетаки видані історичні твори в українському дусі (як С. Величка і П. Граб'янки), які разом з думами (історичними піснями з народним кольоритом (підбадьорювали душі під час українських воєн проти Польщі під проводом Богдана Хмельницького». (Отже, хронологія тут дещо перемішана).

«Першим актом справжнього та властивого переслідування з царського боку була заборона в 1720 р. Петром Великим українським типографіям друкувати нові книжки, крім передруку старих церковних книг, які мусіли видаватися тільки за правописом великоруських церковних книг. За Катерини II введено російську мо-

ву в Київській Академії та в усіх українських школах.

«З появою Сковороди співпадає поширення тайних вільнодумних товариств, яким, так як і козацьким традиціям треба приписувати сьогодні народження ідеї української незалежности». (Мабуть, мова тут про коло людей, серед яких виникла «Історія Русів»).

«Заснування в 1808 р. Харківського університету дало новий поштовх українському духовому життю в національному сенсі».

«Творам його (Шевченка), як і «Запискам мисливця» Тургенєва приписано заслугу впливу на рішення царя Олександра II знести кріпаччину».

П. Куліш «репрезентував у певному сенсі боротьбу дрібноміщанства з аристократами».

П. Карманський, «уформований передусім на ліриці Фосколо та прозі Мадзіні», має заслугу збагачення української метрики новими формами.

В. Винниченко — це «найґвалтовніший модерний верист України». Він і Коцюбинський, «не позбавлені прикмет психолога, вийшли поза традиційні межі своєї батьківщини, щоб стати віч-на-віч із людськими темами універсальної стійкости». Вартість цього огляду полягає в тому, що українських письменників тут кинено на світове тло — і через те поставлено в належній перспективі:

П. Гулак - Артимовський — це «наслідувач Горація». Оповідання Г. Квітки - Основяненка «нагадують сільські оповідання Ж. Занд, Авербаха й «Записки мисливця» Турґенєва, одні та другі, пізніші від них» (отже, Квітка був предтечею).

У Шевченка «не бракувало впливів (...) передусім, Жуковського, Пушкіна та Міцкевіча».

П. Куліш творив історичні романи «в стилі В. Скотта».

Лесю Українку «порівнюють, з огляду на суспільні тони, з ранньою Неґрі», і не були їй «навіть чужі символістичні течії кінця XIX століття».

Коцюбинського «деякі порівнюють з Фокгадждзаро».

Винниченка «порівнюють, але безпідставно, з М. Горьким».

Стефаник і Мартович були — перший «під більш або менш прямим впливом Мопассана та Чехова», а другий — Достоєвського».

Український театр «у далекому минулому» був «культурним посередником... Европи». (Enciclopedia Italiana).

Гоголь — «всесвітньо відомий український письменник царської доби, який однак писав по-російськи». (Encyclopedia Americana).

«Кобзар» Шевченка — це «щось в роді національного Євангелія українського народу».

Про «Чорну раду» Куліша: «Життя всіх суспільних прошарків тодішньої України описане тут дуже живо, яскраво змальовані постаті. Однак нема головного героя, навколо якого могли б розвиватися дії». («Dictionnaire des Oeuvres de Tous Temps et Tous Pays»)

МИСТЕЦТВО.

«Universal - Lexikon in Zwei Baenden». (Einsiedeln, Zuerich, Koeln, 1958) відповідає на реєстрове слово «Україна, мистецтво» дуже коротко: «Див. Росія, мистецтво, див. Польща, мистецтво».

«Мазепинський барок (XVII - XVIII ст.) віддзеркалює войовничий характер цієї бурхливої доби. Споруди були буйні, нерідко стрілчасті, зряснотою прикрас, яка інколи нагадувала пишні орієнтальні стилі».

«У XIX ст. українська архітектура зазнала жорстокого удару, бо царський уряд заборонив будувати споруди в українському стилі».

«Після большовицької революції засновниками сучасного національного типу малярства були Михайло Бойчук та Юрій Нарбут. Їх головними учнями

були Падалка, Павленко й Седляр». «У 30-их роках українські розписні книжкові закладки, ілюстрації та заставки й дереворити здобули багато нагород на европейських і американських виставках». (Encyclopedia Americana).

ГОСПОДАРСТВО.

«Небагато... країн світу мають родючі землі та великі копальні поруч себе так, як Україна. А ще менше країн мають п'ять основних сировин чорної металюрґії (вугілля, залізну руду, манґан, вапняк, мулярську глину) в таких великих кількостях, так близько розташованих одна від одної. З погляду природних ресурсів, Україна — це одна зі скарбниць світу. (Encyclopedia Britanica, Chicago — London — Toronto, 1956).

ІСТОРІЯ.

«Чи існувала українська держава від IX ст. нашої ери, не можна ствердити, але, в усякому разі, пізніше ця держава стала васалем Литви, Польщі, Австрії та Росії, заки зникла в XVII ст. як окрема політична одиниця». («Nouveau Larousse Universal», Paris.

Після 1569 р. на Україні «почалась боротьба місцевого російського православного населення проти польських католиків». Проте, протягом XIV — XVII ст. населення України розвинуло в себе окреме самовизначення й деякий ступінь національної свідомости, відрізняючись від росіян з Росії». (Словом, «росіяни» в України стали чомусь відрізнятись від росіян з Росії). (Everyman's Encyclopedia, London, 1958).

«В наслідок повстання під проводом ватаг авантюристів, званих козаками, Східна Україна відвоювала деякий ступінь самостійности».

Після вибуху большевицької революції в 1917 р. проголошена була самостійна Українська Народна Республіка. Відтак надано їй ім'я Української Радянської Республіки». (Compton's Pictured Encyclopedia, Chicago, Toronto, Rome, Sydney, Tokyo, 1965).

«В наслідок аґрарних реформ, введених у XVI ст., багато визволених селян, які стали називатися козаками, переселились у досі незаселені східно-наддніпрянські землі». «В Росії після капітуляції імперії перед Центральними державами під час Світової війни проголошено в 1917 р. в Києві Українську Народну Республіку. Вона була опанована німецькими та австрійськими військами, на коротко була замінена диктатурою Петлюри й Врангеля і, коли большевики перемогли, перетворена в Радянську Республіку в рамках Російської Соціялістичної Федеративної Радянської Республіки (1921) і стала складодвою частиною СРСР (1923). (The Columbia Encyclopedia).

«Україна — це район, де слід шукати первісної батьківщини слов'ян».

«В деякі моменти могло справді здаватися, що українська національність уже не існує, що т. зв. Південна Росія або ж Малоросія відрізняється від Великоросії тільки іншою говіркою. Але в ході великих політичних і суспільних заворушень, які потрясли російською імперією на протязі XIX ст., дуже швидко стало видно, що загальноросійські проблеми (кріпаччина, свобода друку та об'єднань, робітниче законодавство) ускладнюються на «малоросійських» землях типово місцевими питаннями, цебто українськими». (Enciclopedia Italiana).

«Країна старої слов'янської цивілізації, Україна почала відрізнятися яко «Малоросія» від властивої Росії або «Великоросії» щойно після XII ст.». (Enciclopedia Garzanti, Milano, 1959).

Як бачимо, західні енциклопедії при цінних інколи довідках — повні неточностей і перекручень, а то й звичайної іґноранції в інформаціях про Україну. Все це випливає з іґнорування західними буржуазними авторами оригінальних українських радянських джерел.

КОМЕКОН ЗНАРЯДДЯ НЕОКОЛОНІЯЛІЗМУ СОВЄТСЬКИХ РЕВІЗІОНІСТІВ

В останніх днях кліка совєтських ренеґатів - ревізіоністів та їх знаряддя пропаганди вчинила великий галас навколо 25 - ої річниці створення Комекон. Вона почала голосити про успіхи «дружности», «співпраці», «суверенности» в стосунках між країнами - членами цієї організації, виставляючи це останнє як «приклад відносин економічних, суспільних, міжнародних».

Що за тип «прикладу» становить Комекон? Для Брежнева та його прибічників це ясно, як зрештою, і для членів Комекону, які виразно відчувають становище через свій інший гіркий досвід минулих років.

Під тиском совєтського соціал - імперіялізму Комекон зробився віддавна знаряддям для контролю, використання й ґрабунку інших країн членів і застосування до них ново - колоніялізму.

Інтеґрація — синонім колоніялізму.

Віддавна совєтські ревізіоністи, з Хрущова й Брежнева почавши, ретельно підготовляли «економічну інтеґрацію» в лоні Комекону й намагались захопити національне господарство країн - членів в рами совєтської економіки. Кермований сов. ревізіоністами Комекон схвалив у липні 1971 р. «програму економічної інтеґрації», що вимагає від країн - членів здійснення її на протязі 15 - 20 років, тобто, усуцільнення в ділянках виробництва, науки й техніки, зовнішньої торгівлі, грошей і фінансів взагалі. Зрештою, в лоні Комекону створено різні органи, такі як «міжнародна організація для металюрґічної співпраці», «організація енергії миру», організація для кооперації в ділянці транспорту та телекомунікації», «міжнародний центр наукових і технічних інформацій», міжнародний банк для господарської співпраці», «міжнародний банк інвестиції». За посередництвом цих наднаціональних органів, що є знаряддям «економічної інтеґрації», совєтські ревізіоністи тримають під своїм контролем промисловість, енергію, засоби сполучення, науку, техніку та фінанси, цебто, всі основні ділянки, які становлять засіб кермування економікою країн - членів.

Від довгих років, під претекстом «економічної інтеґрації», совєтські ревізіоністи застосовують всередині Комекону так зв. «плян координації», «міжнародній поділ праці», «соціялізацію виробництва». При тому вони втручаються у внутрішні справи цих країн, гостро протиставляться, коли інші країни - члени, хотять, мовляв, штучно обмежити процес виробництва й вимагають від цих останніх, щоб вони «реорганізували» свою економіку в залежності від так званого «міжнароднього поділу праці». Плян координації» з іншими державами - членами, висунений совєтськими ревізіоністами, передбачений для здійснення за 15 років, а перспективна програма сягає до 20 років. Він охоплює цілість економіки, а тим самим — велику ріжородність продуктів. Беручи за підставу «плян координації», совєтські, ревізіоністи впровадили своїх людей в економічні установи деяких країн - членів для того, щоб «становити зв'язок між відповідними департаментами» і здійснювати належну «кооперацію». Наприклад, багато міністерств совєтського уряду мають свої «репрезентативні органи» у відповідних департаментах Монголії. Ці «репрезантанти», «дорадники», «експерти» можуть покласти своє «вето» на думку монгольських міністрів у поважних економічних справах. При

тому, совєтські ревізіоністи позбавляють країни - члени їх права встановлювати свої власні пляни, доконуючи в той спосіб тотальний контроль над їх економікою. Ці дії, що являють собою гегемонію великої потуги, викликають загальне невдоволення в тих країнах.

Книга, видрукована в Мадярщині (1972р) під наголовком «До якої міри розвинулась інтеґрація Комекон», переконливо твердить, що Совєтський Союз є активною потугою. Щоби забезпечити собі політичні вигоди, чинники не — економічні відограють в його політиці напевно більшу ролю, як економічні. Та книга зазначає, що суверенність деяких малих країн буде обмежена в наслідок запровадження економічної інтеґрації».

Проґрес «поділу праці» згідно з потребами Москви.

В застосуванні «економічної інтеґрації» та «міжнароднього поділу праці» в лоні Комекону кліка совєтських керманичів - ревізіоністів не соромлячись розлядає Совєтський Союз як метрополію, а інші країни - члени — як економічні додатки. Підносячи вищість «економічного й наукового» потенціялу Сов. Союзу», вони одверто вимагають від інших країн - членів визнання «провідної ролі» Сов. Союзу в ділянці «економічній». Ця кліка заперечує встановлення незалежної економічної системи в інших країнах, без огляду на їхні специфічні умови й потреби. Вона заявляє, що «нема небхідности для таких країн як Болгарія й Монголія» розбудовувати якісь промислові ділянки», бож Сов. Союз вже потворив такі ділянки промислу.

Вона категорично твердить, що є «зайвим для країн, які не мають досить природних засобів, вмагати до виробу товарів, які можуть бути постачені іншими країнами». Тим самим вона велить їм покладатись, щодо постачання цих товарів, на інші країни, більш розвинені, цебто, на Совєтський Союз. Згідно з цією «теорією», від довгих років совєтські ревізіоністи роблять натиск на інші країни - члени, щоб вони змінили свою систему промисловости й хліборобства, і то з метою, аби Сов. Союз обслуговував «спеціяльні» ділянки, згідно з ітересами Москви. То значить, що Москва намагається зробити з цих країн за води переробки під совєтською кермою. Болгарський журнал «Міжнародні відносини» висловлює в одній статті певні застереження, стверджуючи, що подібний «міжнародній поділ праці» робить розвій тих країн « одностороннім і залежним, чим побільшить нерівнісь між ними». Польська преса також не раз одверто нарікала, що «міжнародний поділ праці» та «спеціялізація виробництва», запроваджені клікою совєтських керманичів в Комеконі, зробили те, що побудова польської промисловости несумісна з продуктивними можливостями Польщі», що є шкідливим для цієї країни з точки погляду технічного поступу використання сирівців і вкладу капіталу. Такий спосіб «поділу праці» і така «спеціялізація» не були чинниками сприятливими для економічного розвитку Польщі.

Інші країни - члени, обмежені природніми умовами, не мають засобів, потрібних для індустріялізації. В минулому вони розраховували на різнородні імпорти, щоб забезпечити свою промисловість сирівцями й паливом. Під претекстом «міжнароднього поділу праці » й «братньої кооперації», совєтські ревізоністи позолі, впродовж останніх десяти років, монополізували постачання палива й сировини цим країнам. Згідно зі статистикою, країни - члени Комекону Східньої Европи ввозять із Сов. Союзу майже в цілості потрібні їм залізо, 80 - 90 % мінералів і дерева, три чверті нафтових продуктів, металів, штучного угноєння й більше ніж 3 5

потрібної кількости вугілля, бавовни й манґану. Олеодюк «Приязнь», електрична сітка «Мир» та газопровід «Братерство», які виходять з Сов. Союзу і поширені на східноевропейські країни, стали для цих останніх головним джерелом постачання енергії. В такий спосіб ці країни потрапили в залежність від Сов. Союзу в ділянках палива, сировини й енергії. Це дозволяє совєтським ревізіоністам втручатись в економіку цих країн і робити на них тиск.

Вже понад десять літ совєтські ревізіоністи не марнують жадної нагоди використовувати цю ситуацію, щоби змушувати східно-европейські країни постачати Сов. Союзові кредити, устаткування й робочу силу та помагати йому використувати свої засоби й будувати фабрики й заводи. Згідно з відомостями, 1960 - 70 років, сама Чехо - Словаччина постачила Сов. Союзові коло 2 мільярдів рублів кредиту й капіталовкладу, а також мінерали та нафтові джерела й природний газ, побудувавши газопроводи. «Координуючи» плян 1971 - 75 р. для розвою національної економіки, Совєтський Союз підписав договори з Східньою Німеччиною, Польщею, Мадярщиною, Чехо - Словаччиною й Болгарією, які мають на меті використовування палива і сировини Сов. Союзу. Згідно з цими договорами ці країни мають постачати совєтам спеціяльні довготривалі кредити на загальну суму понад мільярд рублів. В той спосіб шантаж совєтських ревізіоністів кладе тяжкий фінансовий тягар на ті країни. Болгарія висловлює побоювання, що «розподіл» її капіталовкладів у хліборобстві, а також і видобуванні сировини значно сповільнить розвій її економіки. Для Мадярщини ці кредити Совєтському Союзові «були недоцільні й завдали тяжкий удар розвиткові її системи виробництва».

«Модель» в застосованні гегемонії.

Кліка провідників совєтських ревізіоністів з одного боку поставила інших членів Комекону в положення залежности від Сов. Союзу, а з другого боку — вона привласнила тисяча і одним засобом різні метали й стратегічні сирівці цих країн. Відомості потверджують, що використання покладів уранію в Чехо - Словаччині, в Мадярщині й у Східній Німеччині та Болгарії перебувають практично під контролею совєтських ревізіоністів. Ці останні узурпували право експлуатації покладів міді й молібдену в Монголії й загарбали 50% мінералу тунґстен та флюоріну, які ця країна експортує. А зрештою 43% цинку експортованого Польщею та 94% бариту й 49% мінералів олива, експортованих Болгарією, дісталися до рук Сов. Союзу.

Поза тим, соціялістичні імпералісти поволі під претекстом «економічної інтеґрації», прибрали до рук зовнішню торгівлю інших членів Комекону, і перетворили ті країни в ринок збуту своїх власних товарів, як також деяких імпортованих виробів. Згідно зі статистикою, в останніх роках більш як 50% експортованих совєтами машин і устаткувань були постачані цим країнам, а 70% машин та устаткувань, засобів сполучення та інших товарів, імпортованих в Сов. Союз, походять з цих країн. Щоби позбутись своїх виробів низької якости, совєтські ревізіоністи примушують ці країни відкривати якомога більше їхні ринки. І навпаки, Сов. Союз намагається знижувати якість товарів видобутих у тих країнах.

Вони здобули велику вигоду купувати дешево й продавати за високі ціни, запровадивши нерівномірний обмін товарами з цими країнами. Згідно з оприлюдненими даними ревізіоністів, Сов. Союз випомпував за час 1961 - 71 рр. з однієї Чехо - Словаччини 1, 61 мільярдів рублів. Він здо-

був цю вигоду шляхом вивозу нафти, мінералів, заліза, антрациту, чавуну, бавовни тощо, накидаючи велику ріжницю в цінах купівлі й продажу.

Книжка, видана в Мадярщині, зазначає: «В рамах Комекону підвишка цін на сировину й зниження їх на машини потягнули за собою, з одного боку, поважні втрати, для деяких країн, а з другого боку, — принесли колосальні здобутки для інших». Болгарія в однім виданні рішучо зажадала, «щоб було винайдено способи усунення цієї шкідливої різниці між цінами на промислові вироби й продукти хліборобства, — різниці, яка існує на капіталістичному ринку і яка була механічно перенесена до торговельної виміни між країнами - членами Комекону». Нині суперечність щодо цін між Сов. Союзом та країнами - членами Комекону стає щораз більш вражаючою.

Ленін зазначив свого часу: «Імперіялізм — це все зростаючий тиск на народи земної кулі з боку жмені великих потуг.» З огляду на поводження кліки, про яку йшла мова, впродовж років у лоні Комекону були наявні невдоволення та безнастанні протести з боку країн - членів; не тяжко ствердити, що соціял - імперіялісти та совєтські ревізіоністи посилюють щораз більше їхній тиск через Комекон на так званих «народів - братів». Якщо справді Комекон є «зразком міжнародніх економічних відносин», то це в тому сенсі, що він являє собою зразок грабунку, контролю, визиску й гегемонії великої потуги, зразок практики надпотуг - імперіялістів в міжнародніх економічних стосунках, а також зразок тиску й поневолення малих і середніх країн новими царями Москви.

Коментар Агенції Гзінгуа
«Пекін Інформаціон» ч. 27.
8 липня 1974.

(Переклав з французької мови Д. Андрієвський)

Від стихійних маніфестацій до справжньої самостійности та суверенности держави ще далеко. Держава в повному розумінні цього слова, постає щойно тоді, коли дана спільнота визволиться від неволі духово, коли розітне сукупність духових і політичних причин, які склалися на її поневолення. Самостійна держава здвигається тоді, коли в осередку могутнього бажання за нею широких народніх верств, стають тверді будівничі, що мають плян, форму та цементують повстаючу будову. В їхніх руках формується у могутню волю стихія народніх бажань, формується вісь державного будівництва.

Не може вдержатися держава тоді, коли поодинокі землі ведуть свої окремі зовнішні політики, коли на території одного народу є кілька — хоч би навіть і власних — урядів та армій... Це розпорошує національні сили та послаблює національний організм... Тому складовою частиною державної самостійности народу мусить бути соборність його духових, політичних, військових та матеріяльних зусиль.

«За Державу»

РЕЦЕНЗІЇ

Яр Славутич

ГАЛИЦЬКО — ВОЛИНСЬКИЙ ЛІТОПИС АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

THE GALICIAN - VOLYNIAN CHRONICLE. An annoted translation by George A. Perfecky. Munich: Wilhelm Fink Verlag, 1973. 159 pp.

Переклади творів українського письменства з року в рік послідовно зростають. Англомовний читач має повного Т. Шевченка, вибраних П. Куліша, І. Франка, Лесю Українку, В. Стефаника, В. Підмогильного.. Дещо зроблено й за залізною заслоною — напр., вибраного М. Куцюбинського перекладено англійською мовою з.. російського перекладу (видано в Москві). Зовсім недавно київське видавництво «Мистецтво» почало зрідка випускати англійською мовою клясиків, перекладених з оригіналу (Т. Шевченко, Л. Українка та інші).

На жаль, із давньої української літератури досі з'явилося буквально лише «Слово о полку Ігоревім» (є кілька перекладів різної якости). Сковородинський ювілейний рік нічого не приніс англомовному читачеві з творів нашого філософа. Про І. Вишенського та інших авторів козацько - гетьманської доби нема чого й говорити. Жодного твору в англійському перекладі!

Щасливим, історичного значення винятком треба назвати появу Галицько - волинського літопису англійською мовою Як на початок, дуже вдало зроблено вибір. Адже тут, у тканині книжної (церковно - слов'янської) мови, засвідчено яскраві елементи живої щоденної лексики наших предків, деякі типові граматичні форми української мови, що вже тоді в основному була зформована, але лише окремими краплинами засвідчена на письмі. Ясна річ, у перекладі цього не можна зберегти. Зате події тих сторіч, увіковічнені в літописі, імена князів та воєвод, що діяли на користь чи й на шкоду своєї держави, — усе це перенесено в англійську мову з відповідним знанням.

Перекладові обох частин літопису, галицького й волинського, передає вступ, який насвітлює постання цього цінного твору, як також називає критичні дослідження про нього. Таким чином, читач отримує повну уяву про те, що вже зроблене і де шукати відповідної літератури. Після тексту літопису (стор. 17-117) вміщено коментар до перекладу, примітки, бібліографію та карту «Південно-західня Русь у XIII ст.» Покажчик місцевих назов та особових імен замикає книгу.

На підставі того, що нам довелося порівняти окремі сторінки оригіналу з англійським перекладом, робимо висновок, що працю виконано цілком задовільно. Д-р Юрій Перфецький розуміє текст і той час, коли відбувались описані в літописі події. Можливо, що прискіпливі історики зроблять якісь незначні застереження щодо коментарів.

У рецензованій книзі запроваджено новий термін Rus'ian на означення «руський» (з одним С і м'яким знаком). У примітці зазначено, що треба відрізняти давній термін «руський» від сучасного «русский» (з двома СС). Звичайно, це добре, бо все ж таки наголошено розрізнення. Але чи не було б іще краще вживати в перекладі Ruthenian? Противники цієї назви були, є і будуть, бо це новіший термін,

зате вже устабілізований у зах. світі новотвір Rus'ian трохи розв'язує справу, але виключно для самих лише українців. Чужинецькі читачі, мабуть без винятку, сприйматимуть Rus'ian як первісний, матірний термін для пізнішого Russian — із тотожнім, на основі написань значенням.

Англомовне видання Галицько - волинського літопису має деякі дрібні недоліки: вживання «гачка» над літерою S для нашого Ш не скрізь дотримано. Тому читач замість звичайного «Пашуто» читатиме «Пасуто». (стор. 137). Немає послідовности в подаванні підназви твору Генсьорського: «Процес складання...» (стор. 131) і «Процес Складання» (стор. 137). Треба зауважити, що назви творів в українській мові мають лише перше слово з великої літери, а далі всі слова йдуть із малої, крім імен, прізвищ і місцевих назов. Це лише редактори українських часописів, що ліниві заглядати в український правопис, сліпо йдуть за англійським.

Складного питання транслітерації імен чи назов не хочемо обговорювати в цій малій рецензії, але не можемо не поставити кілька питань. Чому перекладач пише Chernigov (g!)? А. Кримський та інші мовознавці переконливо довели, що знак Г уже в одинадцьотому сторіччі вимовляли як фаринґальний звук, а не як проривний Ґ, подібний до російського. Далі, чому Chernigov не пише він за зразком Lviv (із Львов), що в давньому, кириличному, написанні мав те саме закінчення? Як відомо, ы та и в минулому часто змішували на письмі, бо мали на увазі той самий звук. Існує про це немала література. Тому то ймовірно, що й колись казали «Василько», а не «Васілько». Отже, чи не краще було б і траслітерувати Vasylko, а не Vasilko? Зрештою, такі питання треба обговорювати на сторінках лінґвістичних журналів.

Не входячи в деталі фонолгії, підсумовуємо, що Галицько - волинський літопис в англійському перекладі Ю. Перфецького — це велика подія у вивченні історії України. Перекладачеві треба висловити велику подяку за вкладений труд, що вимагав наполегливого зусилля.

Михайло Сосновський, **«Дмитро Донцов - політичний портрет: — З історії розвитку ідеології українського націоналізму».** НТШ, Бібліотека Українознавства, т. зз, В-во Трайдент Інтернаціональ, Інк. 1974, 383 ст.

У своїй чепурно виданій і совісно документованій праці про політичний портрет св. п. Дмитра Донцова, Михайло Сосновський, після довгої й детальної аналізи ідеології «чинного націоналізму» Д. Донцова, приходить до такого висновку: «Як суцільна система ідеологія «чинного націоналізму», включно з проекцією політичної й соціяльної організації нації в сучасних умовах та на сучасному рівні розвитку українського народу не може забезпечити український націоналістичний рух такою необхідною базою, щоб, опершись на неї, він міг стати конструктивним чинником на шляху організації сил українського народу в його змаганнях за політичну незалежність і державну самостійність» (ст. 383).

Якщо так, то виглядало б, що ціла довга аналіза ідеологічно-політичної спадщини Донцова має чисто академічний характер. Але так не є. Вартість праці М. Сосновського багатогранна

Поперше, М. Сосновський малює по-

літичний портрет Д. Донцова на широкій канві розвитку української політичної думки від кінця 19-го сторіччя аж по сьогоднішній день. Це широке поле нашого національного відродження дає нам можливість бачити не тільки живий образ тяжких мук, у яких родилася модерна українська нація, але й той величезний вклад, що його вклав у це відродження Донцов - помимо того, що події й розвиток життя не дозволили йому стати єдиним або найбільшим апостолом цього відродження.

Подруге, навіть якщо його «чинний націоналізм» не прийнявся чи «не на часі сьогодні», то все ж таки хоч паростки цього націоналізму приспішили процес росту дійсного, етичного, народоправного українського націоналізму. Навіть якщо автор має справедливий сумнів - хто в дійсності є батьком українського націоналізмуу: М. Міхновський чи Д. Донцов? - то навіть цей сумнів підказує, що обидва вони вивели українську націю з положення російської провінції до висот модерної нації. Брошура М. Міхновського «Самостійна Україна» й довші статті реферати Д. Донцова (напр., реферат «Сучасне політичне положення нації й наші завдання», Львів, Молода Україна, 1913 р.) з їх гаслом відсепарування від Росії є не тільки актуальним і сьогодні, але є сьогодні життєвою вимогою української нації.

Потрете, Д. Донцов дуже багато спричинився до піднесення гордости української нації («Де шукати наших історичних традицій», Львів Книгозбірня Вісника, 1938), бо в усіх його писаннях, як зазначує і М. Сосновський, - навіть тоді, коли був ще марксистом - він завжди ставив українське питання на перше місце

Почетверте, він підніс українську пубіцистику до ннебувалих висот, хоч перо його часто було колюче й немилосердне.

І, як пише М. Сосновський, Донцов аж до кінця свого життя залишився вірний своїм ідеям, і то навіть тоді, коли треба було вдаватися до містицизму, щоб доказувати їх живучість і правильність. Він майже на кожному кроці бачив «злих духів», «сили тьми», які намагалися знищити образ вимріяної ним України. Він називав «радянофілами» всіх тих, що не думали так як він (навіть автор цих рядків попав був у товариство радяннофілів в останніх його роках), бо він аж до кінця змагався:

«За Україну, вільну від обіймів мос. спрута, вільну від усякої Москви, Україну на руїнах потворної імперії і захланницького загарбницького народу. За Україну, звільнену від змори тоталітаризму, советського і соціялістичного, який тепер прокладає собі тріюмфальну дорогу в цілий світ. За Україну, вільну від держави - тирана, вільну від колхозної панщини. За Україну не пацифістичну, що ставить мир в рабстві понад усе. лиш за Україну, в якій віджив би давній войовничий дух нації, яка свою правду й Божу справедливість ставила б понад життя і добробут» (ст. 366).

Годі сперечатися з Донцовим проти такого образу України. І так це розуміє М. Сосновський.

М. Сосновський у своїй праці про політичний портрет Дмитра Донцова нан тлі розвитку ідеології українського націоналізму покористувався багатим джерельним матеріялом, українським і чужим (13 сторін петітом). В додатку він дав при кінці книжки бібліографію творів Д. Донцова, іменний і предметний покажчик та зміст.

Праця М. Сосновського - важливий вклад у нашу політичну літературу, тому її повинен прочитати не тільки кожний наш політик, але й кожний тямущий українець, бо ця книжка дає об'єктивний історичний нарис нашої політичної думки на базі життя й творчости автора «Націоналізму» і найбільшого ісповідника ідеології українського націоналізму.

Д. К

Ганна Черінь, **«Хитра Макітра»,** видано коштом і працею Українського Золотого Хреста в ЗДА, В-во «Новий Шлях», Вінніпеґ, Канада, Обгортка роботи мистця М. Михалевича, 1974, стор. 319. Ціна 5 дол.

Відома наша письменниця, яка друкує свої твори під псевдонімом Ганна Черінь, збагатила українську літературу новою працею - «Хитра Макітра». Свою нову працю назвала вона збіркою гуморесок.

І хоч на цю «збірку гуморесок» вже появилась в нашій пресі ціла серія прихильних рецензій, нам здається, що до всього вже сказаного, ми повинні звернути увагу читача на ще один бік, на ще одну характеристичну рису «Хитрої Макітри». Бо «Хитра Макітра» дійсно хитра.

Нам здається, що в цій книжці криється, за позірною фасадою «гуморесок», глибокий, не дуже то гумористичний зміст. Читаючи уважно гуморески з «Хитрої Макітри», ми найдемо там дуже багато «делікатної» сатири на цілу гаму нашого особистого, родинного, товариського, культурного й політичного життя. В одязі гумору ми відкриваємо в книжці Ганни Черінь правдиве, але закрите гарними, штудерними фразами й філософією «хитрої макітри» хитрого малароса, правдиве обличчя великої частини української людини й української громади.

Сміючись, Ганна Черінь говорить правду. Колись Степан Руданський малював нам дійсно хитрого малороса, який гумористичним дотепом боронив свою людську честь і гідність. Не так з «героями» Ганни Черінь. Типи й ситуації її «гуморесок» скоріще нагадують нам раннього Остапа Вишню, який, з «гумором», викривав і висміював нову совєтсько - московську дійсність в Україні та «хитрих макітр», що їх наплодив новий «пролетарський» режим. За свої «гуморески» він заплатив довголітнім засланням.

Якщо б шукати загальної, всеобіймаючої характеристики, ба навіть мораль Ганни Черінь, то про них можливо сказати те, що літературні критики казали про окомедії французького «коміка» - Мольєра: людина не повинна ніколи переступати чи перевищувати своєї міри, а завжди залишатися в рямцях, які добрий сенс призначує людській натурі або людинні взагалі. Іншими словами: ми повинні бути собою, такими, якими створила нас природа.

І Ганна Черінь у своїй «Хитрій Макітрі» якраз малює нам типів, які намагаються перескочити свою тінь, вийти з меж, які дала їм природа, і тим самим виставляють себе на сміх, а може й погорду. Такі штучні, неприродні людські типи витворюють і неприродні, штучні ситуації. Часом ці ситуації дійсно комічні, і з них ми щиро сміємося; але дуже часто вони доводять до траґі - комічних ситуацій, які приносять нам не тільки сміх, але й трагедії.

«Сміється» авторка «Хитрої Макітри» з нашого політичного розбиття, з наших асиміляторських процесів, джерела яких находяться в нашому комплексі меншевартости; «сміється» вона з « модернізації» нашої культури, яка часто не є випливом творчого духа, але злою, фальшивою імітацією чужих зразків тощо.

Стиль її писання - леґкий, ясний і зрозумілий для всіх. Тому книжку «Хитра Макітра» можуть з приємністю й користю читати всі - молоді, середні й старі. В цьому також велика вартість книжки. В ній не один з нас пізнає себе, або свого сусіда чи сусідку, а на дальшу мету - й усе наше громадсько - політичне життя. Тому прочитавши «гуморески» Ганни Черінь, в нас мусить зродитися почуття сорому за деяку нашу поведінку й деякі наші вчинки, а в парі з цим - бажання направити, поставити на правий - шлях

особисте й наше громадське життя Бо Ганна Черінь «сміючися» сказала нам багато гіркої правди.

Українському Золотому Хрестові в ЗСА належить признання і подяка за видання цієї гарної й корисної книжки.

Д. К.

В. Чапленко

ГРАФОМАНІЯ, НЕУЦТВО, МОВНА МАЛОПИСЬМЕННІСТЬ

Дуже прикро писати, коли доводиться заперечувати те, що його люди зробили з найкращою вірою в корисність зробленого, та в цьому разі справа зайшла так далеко, що те зроблене може стати дуже шкідливим. У такій ситуації хтось мусить сказати правду навіть з ризиком, що це накличе на його голову гнів тих, кого ця правда зачепить. Я маю на увазі посмертно видану збірку дрібних речей М. Лазорського «Світлотіні» (Мельбурн, Австралія, 1973 р.). Очевидячки, ініціяторкою цього видання була авторова дружина, що їй він ще за життя цю збірку присвятив, не забувши назвати її навіть по батькові, дарма що вона в «Слові дружини», вміщеному наприкінці книжки, називає ініціятором відомого в Австралії нашого діяча й письменника. Можна думати, що згаданий діяч та інші причетні до цього видання люди, зокрема й жертводавці тільки посприяли з отією «найкращою вірою» появі цієї книжки.

Можна зрозуміти почуття Д Лазорської та її, може, трохи таки нескромні вихваляння чоловіка, коли вона в отому своєму «Слові» понаписувала таке, як от: «писав так, як ще ніхто досі не писав»; «своїм золотим пером він охопив безліч різноманітних тем, всебічно збагачуючи нашу українську літературуу»; «до останніх днів свого життя він не складав своєї гострої зброї — мистецького слова, творячи літературні скарби для своєї культури, для України, яку він так палко любив». Це, кажу, можна зрозуміти, особливо тут, в Америці, де жінка й дочка президента боронять і вихваляють його, запідозреного в порушенні законности, але, згідно з нашою «українською» етикою, було б краще, якби вона написала була: «Хай люди скажуть, хай читачі й критики оцінять»... Проте, жінку таки можна зрозуміти. Але я не можу зрозуміти, як такий досвідчений літературознавець і критик, як д-р Лука Луців, міг майже такими, як і п. Лазорська, похвалами оцінити видання, що я його попередньо охарактеризував отими трьома ужитими в заголовку цієї статті «прикметами», — попередньо охарактеризував, а далі постараюся це й обґрунтувати. Він же в своїй рецензії, надрукованій у газеті «Свобода», ч. 135 з 20 липня 1973 р., понаписував ось таких похвал: «На сімох сторінках надрукований список жертводавців на видання цієї цінної книжки, що є доказом на те, що широкий загал нашого громадянства розуміє значення української, рідної не тільки рідною (мовою), але й духом книжки»... «Та найбільше в книжці «Світлотіні» української тематики. Нам здається, що заголовок «Світлотіні» замало передає багатющий зміст цієї книжки». . «Автор уміє віднаходити цікаві теми до своїх історичних нарисів та оповідань»... «Кожний читач, напевно, знайде в цій книзі такі оповідання, що буде ними захоплюватись, бо вони будуть для нього новиною. «Світлотіні» Лазорського — цінна книжка, вона дає багато історичного матеріялу, який виясню́є, між іншим, те, як мо-

скалі знущалися над українським народом». Єдиним вибаченням для д-ра Луцева може бути лише те, що він рекомендує це видання тільки читачам, очевидячки, пенсійного віку, а що цих читачів у нас дедалі менше, то й великої шкоди від цього читання для української культури не буде.

Гірше справа стоїть з рецензією на це видання ще одного нашого не менш досвідченого й відомого літературознавця та критика проф. д-ра Б. Романенчука. У цій рецензії, надрукованій у журналі «Українська книга», ч. 3-4 за 1973 р., можна знайти також тільки похвали. Випишу лише деякі з них. «... Лазорський любить історію й історичну тематику»... «Але ці його історичні оповідання відмінні від інших того (цього? — В. Ч.) роду, які знаємо в інших письменників». «Автор оповідає те, що записано, і нічого не змінює, але оповідає просто й звичайно, як би все те сам на власні очі бачив»... Це останнє він ще раз каже далі в своєму тексті: «... Розказує нам, наче все те бачив, переживав і перетерпів, як то кажуть, на власній шкурі. І треба підкреслити, що розказує він незвичайно цікаво. Навіть важко сказати, що саме читача захоплює в цих оповіданнях — сама правдива правда про історичні події й особи, а чи розповідь про них, тобто авторів спосіб оповідати. Напевно, одне й друге, бо хоч іторичні події й люди самі собою цікаві, то все таки спосіб їх показу грає велику ролю. Якби автор не зумів про них цікаво розказати, вони й не мали б тієї (? - В. Ч.) притягальної сили». І знов повторює: «Автор оповідає про минуле, наче очевидець». «Книжка Лазорського має великі виховні можливості». «Велика сила цих оповідань у тому, що вони надихані щирою й глибокою любов'ю до минулого України, і та любов передається читачеві, але непомітно, наче стихійно, як рідко в якому літературному творі. Книжка варта того, щоб стати конечною шкільною лектурою в українознавчих школах, вона може бути дуже помічна в навчанні рідної історії. Її повинна читати і молодь, і виховники, і батьки».

Якщо мати на увазі обидві згадані рецензії, то я б сказав, що таких дитирамбів мені вже давно не доводилось читати навіть у «приятельських» рецензіях, які в наших газетах та журналах трапляються таки частенько, а це ж пишуть рецензенти, які ніколи з Лазорським не «приятелювали», а може й ніколи не бачили його. Отже, це, без сумніву, щирі висловлювання. Але ці вихваляння, як я на це натякнув уже, не відповідають реальній вартості рецензованих творів Лазорського. Похвали проф. д-ра Б. Романенчука небезпечніші за похвали д-ра Луцева тим, що він, проф. Б Романенчук, узяв на свою відповідальність не тільки тематику рецензованих творів, а й її літературне, мистецьке опрацювання («розказує нам, наче він все те сам бачив» тощо), та ще й рекомендує — у цьому особливо велика небезпека його рецензії — до вжитку в школах українознавства та як читання для молоді взагалі, тобто для тих, що теоретично мають продовжувати наше національне буття на чужині.

От оця, головним чином, його рекомендація й примусила мене виступити із рецензією-пересторогою, з адекватним поцінуванням «Світлотіней» М. Лазорського.

Що являє собою ця збірка з тематичного боку? Д-р Л. Луців написав, що «автор уміє віднаходити цікаві теми до своїх історичних нарисів та оповідань»... Скільки в цьому твердженні правди? Я думаю, що дуже мало. Насправді це тематична саламаха, що її авторові підказували або читання випадкової літератури, або навіть тільки енциклопедії, — у всякому разі тут немає й краплі фахової зацікавленості та обізнаности. У наш час вузьких

спеціялізацій, таких усезнаїв, яким він себе нібито хотів у цій збірці показати, не може бути. Та ще він і не бере загальні знання з історії, наприклад, Візантійської імперії, Франції, Московської держави чи й України, а якісь здебільшого маловідомі, навіть не згадувані в загальних курсах історії події, як от історія імператриці Теодори (оповідання «Теодора», жінки французького короля Франсуази Дабіжа, (оповідання «Зимна вихователька», автор помилково пише не «Франсуаза», а «Франсуа», тобто у формі чоловічого йменння), убивство Марата («Янгол-месник»), короткочасне перебування Т. Шевченка в Полтаві тощо. Випадковість його тематики тим імовірніша, що в Лазорського не було відповідної навіть загальної історичної освіти (закінчив полтавську учительську семінарію, «студіював право та прослухав курс гуманітарних наук» у Харківському університеті, як глухо сказано про його освіту у вступній статті до збірки), а також пізніше все своє життя працював на далеких від будуь-якої історичної науки посадах: до Першої світової війни редаґував «Журнал губернского присутствія», а після революції 1917 — якийсь «місячник» якогось «Експериментального інституту». «Щось із півроку» працював в архіві. Все це аж ніяк не свідчить про можливість у нього «невичерпних знань і таланту», всупереч запевненню його дружини. Щодо його доеміґраційної літературної творчости, то про це ні в вступній статті, ні в «Слові дружини» фактично нічого не сказано, бо його книжки «В надрах землі», «Моря й океани» і «Географічні етюди», як також і якісь писання, друковані в журналах «Знання» та «Нова громада», до красного письменства не належать, — перші книжки, очевидячки, написані в дусі російських дореволюційних шкільних книжечок Лункевича. У мене немає невности, що оті свої книжки Лазорський написав українською мовою, бо, як побачимо далі, знання української літературної мови він на еміґрацію не вивіз.

Отже, якщо говорити про його літературну творчість, то навіть тільки на підставі вищенаведених попередніх даних можна сказати, що вона належить до явища, відомого під назвою графоманії. У своїх статтях я не раз уже зазначав, що графоманія — це стареча хвороба, — поети народжуються, і молодий письменник може бути ще тільки невправним початківцем, він може пізніше виробитися на справжнього письменника, а як ні, то відійде від літератури як такої, та коли «літературні твори» починає писати людина понад 60 р., як це сталося з Лазорським, тобто тоді, коли справжні письменники здебільша вже «вичерпуються», то тут наймовірніше маємо справу з графоманом. М. Лазорський помер, коли йому було 80 р., а його дружина засвідчила в своєму «Слові», що він писав свої твори в останні 20 років свого життя. Іншою ознакою графоманства є брак зв'язку старечої «творчости» з попереднім життьовим фахом даної людини, і це теж маємо в Лазорського.

Микола Лазорський, як уже сказано, вибрав для своєї старечої «творчости» історичну белетристику, і одним із його «здобутків» на цьому «легкому» полі є книжка «Світлотіні», що скаладається з «історичних нарисів, оповідань, статтей» (як сказано в підзаголовку), написаних за 20 років, від 1949 до 1969 рр. (ці роки теж зазначено на титульній сторінці). При цьому треба сказати, що свою історичну тематику, незалежно від того, з якої історії вона взята, з історії України чи, наприклад, Франції, Лазорський, орієнтуючись на «соціяльне замовлення», обов'язково присмачує «якнайпалкішим українським патріотизмом» (і в цьому останньому він не помилився, бо це найбільше заімпону-

вало обом згаданим рецензентам). Тематика в нього, справді, різноманітна, узята з історії різних народів, і цю «різноманітність» обидва рецензенти беззастережно схвалюють, хоч не одна з цих його тем така, що в її доцільності можна усумнитися.

А втім, тематика в письменника може бути й «різноманітна», складена з усяких тем, — багато більше важить знання тієї дійсности, з якої теми взяті, а ще важливіше, як у літературному розуміунні та чи та тема опрацьована, оформлена. Згадані вище рецензенти і знання дійсности в рецензованих творах, і мистецьке оформлення цих творів визнали бездоганними, а проф. Б. Романенчук поставив їхню мистецьку якість на таку висоту, яка буває «рідко в якому літературному творі».

Спробою ці їхні «захоплення» спростувати шляхом аналізи двох із цих речей М. Лазорського, — кажу, тільки двох, бо їх у збірці аж 54, а я не маю змоги хоч би більшу їх кількість розглянути. Та, правду сказавши, всі вони написані на тому самому рівні, і я не вибираю з них найгірших, а беру перші-ліпші, що впали мені в око. Проте для початку розгляну таки перше, що ним відкривається збірка, — «Декабристи в Україні» (мавши комерційний нюх, автор навіть заголовок побудував у дусі «соціяльного замовлення»: ужив «патріотичного» прийменника «в», а не «на»). Але хибно було б думати, що в цьому творі мова йде тільки про декабристів на Україні. Ні, він передусім узяв як мотто до цього твору майже на сто років пізніше укладений вислів «пролетарського письменника» М. Горького «безумству храбрых поем мы песню», переклавши його на українську мову «безуству хоробрих співаймо славу» та передбачливо замовчавши автора. І цю «славу» він насамперед «проспівав» «справжньому оборонцеві трудящих (з якої доби вислів? — В. Ч.), ліквідаторові феодалізму, державного абсолютизму та пророкові правдивої (? — В. Ч.) волі для всіх народів — тільки (? — В. Ч.) образові Великого (велика літера автора — В. Ч.) Наполеона». Так нібито думали про Наполеона, про цього ще «лицаря - переможця чорної реакції» «проґресивні мислителі не тільки Заходу, а й усієї Росії і, зокрема, України (очевидячки, як частини Росії — В. Ч.). «Ось чому — пише автор — під орлами наполеонівських армій бились напропаще (це улюблене, часто вживане в автора слово — В. Ч.), бились проти загарбницької Росії польські леґіонери, українські автономісти - державники (? — В. Ч.), французькі патріоти (очевидячки! Наполеон же був імператор Франції! — В. Ч.), італійські гуманісти...» А що цьому «великому корсиканцеві не повелося (? — В. Ч.) в Росії, то авторові й довелося згадати «можних (? — В. Ч.) реакціонерів тих часів грізних своїм моменто морі (? — В. Ч.) московського імператора Олександра І» та «австрійського канцлера і великого дипломата Меттерніха», а також якихось «альянтів, що постаралися руками (? — В. Ч.) дипломата Меттерніха збити нашвидку так званий «Священний Союз», а той «Союз» збив, правдоподібно (? — В. Ч.), сталевий кулак і на полях Ватерльо завдав нищівного удару наполеонівській армії».

Далі автор згадав «всесильного сатрапа Аракчеєва та його кантоністів на Харківщині», «московське панство»,, яке нібито «добре знало, як його нарід жив у страшних злиднях», не забув при цьому повернутися й до «французьких письменних робітників» (не поцікавившись, між іншим, скільки їх тоді, таких «письменних робітників», було у Франції), які нібито «давно вже виховувалися на творах славетних енциклопедистів». Звичайно, ці інформації потрібні були авторові, щоб потім перейти до історії ви-

никнення організації декабристів. І він написав так: «Провідні ідеї французьких мислителів дуже вплинули на передову молодь варварського сходу», і та «молодь понесла в гущу свого обездоленого народу»... «як божественний дар... світло науки і знань... сама стала працювати дома (? — В. Ч.) з дивоглядною (це також улюблене слово Лазорського — В. Ч.) відвагою, віддаючи себе всю на служіння глибоко скривдженого люду» (який відмінок? — В. Ч.). А потім він як сенсацію повідомив, що «та надхненна новими ідеями молодь після Віденського Конґресу в себе дома негайно (? — В. Ч.) створила перше таємне товариство»... Пише він про Північне й Південне товариства, при чому скрізь підкреслює велику активність свідомих українських патріотів, зокрема «нащадків славної пам'яти гетьмана старої Гетьманщини Данила Апостола» — Муравйових - Апостолів. За такого українця, мабуть, він уважає й керівника Південного товариства П. Пестеля. який, мовляв, «заздалегідь (? — В. Ч.) склав програму»... «Проте, в Південному товаристві сталася заминка (? — В. Ч.)», — пише автор. - «Слід сказати, що до цього товариства влилося (? — В. Ч.) багато нових членів - старшин. То були українські націоналісти, які вимагали для України в майбутній федерації слов'янських народів окремого місця з правом вибирати свій уряд за старожитніми правами, споконвічними в Україні». Але «братчики (? — В. Ч.) з Північного товариства на це не пристали і відкинули вимогу націоналістів»... У дійсності, як відомо з історі декабристів щодо проєктів на майбутнє, було навпаки: Північне товариство проєктувало федеративну перебудову Російської імперії, а Південне, на чолі з Пестелем, сином генерал - губернатора Сибіру, було за сувору централізацію. А тим часом Лазорський, либонь, чи не з цією «заминкою» (русицизм! — В. Ч.) пов'язав виникнення «Малоросійського товариства» з ініціятиви «Василя Лукашевича, як правдивогс (? — В. Ч.) націоналіста, а це товариство нібито мало «ясно окреслене завдання відірвати Україну від Московії». Про цього Лукашевича С. Єфремов у своїй «Історії українського письменства» пише, «що він начебто заснував якесь «малоросійське общество» (т. I ст. 398), а в Лазорського вже «ясно окрслене завдання». Ба більше: він написав також, що нібито «на таємних нарадах нового товариства депутати від селянства (від кріпаків? — В. Ч.) вимагали того відриву й обіцяли підтримку повстанцям». Крім того, Лазорський і організацію декабристів, очевидячки, поплутав з пізнішим Кирило-методіївським братством, бо пише про програму якоїсь всеслов'янської федерації (тимчасом як декабристи мали на увазі тільки таку чи таку перебудову Російської імперії) та називає членів декабристських організацій «братчиками». Є в нього й інші помилки щодо цих організацій. Напр., на стор. 12 він написав: «Тоді саме спалахнуло військове повстання в столиці Росії Петербурзі і майже водночас (? — В. Ч. в Україні», а на стор. 14 написав інше: «Вістка про жахливу поразку Північного товариства декабристів прийшла в Україну запізно, щойно (? — В. Ч.) за два тижні після понурих (? — В. Ч.) подій контакт був кепський тим самим наробив він (контакт ? - В. Ч.) і великої шкоди Південному товариству». А після цього він ударив у патріотичну струну, написав ще «яскравіше», ніж про отих «депутатів від селян»: «Правда, старшини тут були всі козацького роду, не уникали небезпеки. Навпаки, вони шукали її і прагнули за всяку ціну помірятися силами з лютим ворогом і битися напропаще (? — В. Ч.). І таких порожніх фраз та нісенітниць у цих «сенсаційних відкриттях» автора у цій частині розповіді повно. Далі він

згадав «Великого Кобзаря», Кирило - методіївське товариство, що його нібито створили полтавські діячі, Географічне товариство (яке? — В. Ч.), Братство Тарасівців (це ж уже 90-і роки! — В. Ч.)... і закінчив це таким «акордом»: «То вони (хто? тарасівці? — В. Ч.) пішли в земства працювати для народу, боронити нарід і жити для народу... То їхні нащадки, такі, як історик В. Антонович, П. Грабовський, В. Мальований, уже в наші дні мужні, незламні своєю важкою працею, тяжким життям уже в наші дні і дома, і в засланні торували для нових поколінь шлях до щасливих днів у відродженій с о б о р н і й ні від кого незалежній У к р а ї н і». Як бачимо, у нього В. Антонович був не вчителем «тарасівців» та інших діячів кінця XIX ст., а одним з їхніх «нащадків»!

А це все подано під заголовком «Декабристи в Україні»!

Розгляну тепер нарис чи оповідання «Т. Г. Шевченко в Полтаві». Не зважаючи на те, що М. Лазорський сам полтавець (замість цього слова він уживає російське «полтавчанин»), що Шевченкова біографія уже вивчена - перевивчена, він і тут не міг не наколотити гороху з капустою. У цьому творі він описує Полтаву як «місто суто степове, на одшибі, ближче до старого Муравського шляху та й не так далеко від столиці козацького народу (? — В. Ч.) Києва», і хоч вона, Полтава, — «місто суто степове», але чомусь «розбудована на мальовничій полонині», а «полонина» ж є тільки в горах. Крім того, задумавши описати Полтаву такою, якою її знав перед революцією 1917 р., як це видно з подробиць в описі вулиці Панянки, що її він називає «веселим гайком». «В погожі дні та присмеркові вечори в панянському гайку вирувало молоде життя: чути було музику, пісні, жарти, дотепи. В гайку ж, як водиться (? — В. Ч.), парувалися (так! — В. Ч.), а вже восени брали й шлюб». І хоч для теми йому потрібна була Полтава часів Т. Шевченка, та він після оцих сцен «парування» згадав для чогось стару Гетьманщину, коли, мовляв, у «тому ж гайку любили посидіти часом і літні ремісники, старі козаки, погомоніти про свої клопоти та послухати новин від мандрівного перебенді - кобзаря». «Тоді — пише він — так ширилися по всій Гетьманщині різні новини — сумні, веселі, жахливі й навіть запаморочливі (?! — В. Ч.)». Такому безладному описові Полтави він присвятив дві сторінки з усіх шістьох. Писати на тему про перебування Т. Шевченка в Полтаві він почав у другому розділі ось так: «Був пропам'ятний (чому? — В. Ч.) 1845 р., коли в Полтаві квітнула (? — В. Ч.) вже єпископська катедра Успенського собору («квітнула... катедра... собору»? — В. Ч.). Було й чарівне коло (? — В. Ч.) — парк у центрі міста й — що найголовніше (риски мої — В. Ч.) — був млосно - жагучий липневий день (запам'ятаймо цей «липневий день» — В. Ч.) з купами темних садів та зелених гаїв, всуміш (? — В. Ч.) з заворсклянською панорамою далеких хуторів на тлі блакитного неба й сріблястої Ворскли. Цю панораму казкової краси й уздрів наш геніяльний поет Т. Г. Шевченко». Як виявилося далі, Шевченко «примостився (? — В. Ч.) на широкій лаві над самою кручею» із заміром малювати. Але йому перешкодила «тінь», що «нараз на мольберт упала». Це появився «натоптуваний пан в легенькому чесучевому піджаці, в солом'яному брилі... бриля він, щоправда, негайно скинув і ніяково вертів у руках». — «Прошу дарувати, ясний пане, але я... — і він поворушив губами (отже, він говорив, не ворухнувши губами! — В. Ч.)». — — Пан хоче щось казати? (? — В. Ч.). Слухаю вас уважно»... — Так ... Я ясного пана добре знаю»... Як бачимо, тут перемішано мовостиль поль-

ської мови (розмова в 3 особі) з українським «ви». Коли «художник всміхнувся, а тоді додав (треба б «запитав» чи «спитався» — В. Ч.): «З ким Бог привів говорити?» то «натоптуваний пан» відрекомендувався: «Іван Степанович Головатинський, возний при Полтавському маґістраті й посесор будинку нашого люб'язного (? — В. Ч.) сочинителя «Наталки Полтавки» Івана Петровича Котляревського». Потім Головатинський запросив Шевченка до свого дому, до якого можна було «ґирлиґою» кинути», щоб «направду (? — В. Ч.) влучити в двері». Далі автор подав усі «етапи» цього запрошення, а в його мові що не речення, то й «перлина» на зразок отієї «ґирлиґи»: господар повісив свого бриля» «в сінях на кілочок», потім «широко відслонив (не «відчинив» — В. Ч.) двері до великої світлиці», в якій «мандрівник (тобто Т. Шевченко — В. Ч.) і собі скинув капелюха і з нечуваним пієтизмом став оглядатись (чи не думав він, часом, тікати? — В. Ч.).» А «господар бігав по залі і все повідав (? — В. Ч.), показуючи «музейні реліквії», тобто меблі Котляревського. Незрозуміло тільки, чому за умов такого гостинного прийняття «мандрівник (тобто Т. Шевченко, здивовано слухав і все мовчав». Не обізвався він і тоді, як господар «відхилив (не «відчинив» чи «прочинив»! — В. Ч.) вікно» і в те «вікно зараз же просунулась (? — В. Ч.) гілка запашного бузку»... Це вже не «перлина», а шедевр «літературного хисту» М. Лазорського: він спеціяльно для приїзду Т. Шевченка до Полтави зберіг на бузку квіти аж до липня (згадаймо отой «млосно - жагучий липневий день!»).

А далі цей «письменник» приголомшує читача ще більшими «сенсаціями». Як незабаром «мовчазний мандрівник» (тобто Т. Шевченко), який був разом з тим і «чимсь засмученим мадрівником», дарма що «пан господар без кінця тискав (? - В. Ч.)» його руку, із уст цього господаря довідався, що «зараз у Полтаві випадково (! — В. Ч.) зібралися наші братчики»... Про це господар повідомив гостя «пошепки». Це були «Микола Костомаров, Володимир (Василь! — В. Ч.) Білозерський та ще Панько Куліш» . І дивне диво: почувши цю «новину», «мовчазний» і «засмучений мандрівник» «Тарас Григорович (раптом — В. Ч.) втихомирився й нараз (? — В. Ч.) розпогодився: адже всі ті науковці були його найкращими друзями»...

У цій «сенсації», поперше, маємо те явне безглуздя, що Шевченко, приїхавши до Полтави, нібито не знав, що туди прибули й оті «братчики», подруге, випадково й ті три «братчики» не могли зібратися в будь-якому місті, отже, й у Полтаві, потретє, з Костомаровим Шевченко 1845 року ще не могли бути «друзями», бо вони познайомилися у квітні 1846 р. і, почетверте, самого Кирило - методіївського братства тоді ще не було, бо воно виникло, з ініціятиви М. Костомарова, у грудні 1945 - січні 1846 рр., а Т. Шевченко приєднався до цього братства аж «десь узимку 1846-1847 рр.», як пише Є. Кирилюк у своїй монографії. А письменник «з невичерпними знаннями» написав: «Саме тоді народжувалося Кирило - методіївське братство, й майже всі вони мали на руках (? — В. Ч.) статут. До братства було затягнуто й його (тобто Шевченка — В. Ч.)». І далі що не слово, то й фальш, неправда або такі вислови, як от «в Парижі бушує Міцкевич, польська молодь знову нуртує, французька — не відстає, всі Балкани (гори? — В. Ч.) вимагають рішучих дій». «Ми всіх мобілізуємо! — шипів (? — В. Ч.) історик (Костомаров — В. Ч.), який нібито своїм «надхненням» вплинув і на «поета», тобто на Шевченка, хоч в дійсності, як це пізніше засвідчив Костомаров у своїх спогадах, було навпаки: Т. Шевченко «роздер перед ним

завісу народного життя». Наприкінці Лазорський умістив зфальшованого листа, що його нібито написав Т. Шевченко з дороги до Головатинського, а в тому листі заповідав «нащадкам» — «добувати волю гострою дідівською шаблею».

З не меншою «користю» можна було б проаналізувати й якесь оповідання Лазорського з історії інших народів, наприклад, «Янгол - месник» чи «Зимна (? — В. Ч.) вихователька», де фактичних ляпсусів, напевно, ще більше, але для цього, поперше, треба було б немало попрацювати (бо й я ж не фахівець з історії Франції), а подруге, ця стаття й так розрослося понад усяку міру як на наші можливості публікації.

Але й з отого вже проаналізованого матеріялу ясно, що в особі М. Лазорського маємо «письменника» — **неука,** що взявся не за своє діло. З цього ж матеріялу виходить і те, що хоч він прожив на Україні багато років, жив у самому серці українського етносу, на Полтавщині, де українська мова найкраще збереглася, а також працював там під час українізації 20-их років, але там і тоді української мови не навчився. Тільки опинившися в безкомпромісовому щодо українського мововжитку еміґраційному галицькому середовищі, він нахапався нашвидку галицьких слів та висловів, таких, як «морд», «зимний», «кримінал», «дивоглядний», розмови в 3 особі, навіть польонізм «ойця», «ойче». Разом з тим чимало в його мові й русицизмів, як ота згадана «заминка», як «понурий», «недремлюче (око)», «бедро (слонової кости)» — це про жіноче стегно, а не кульшу майбутньої імператриці)Римської імперії Теодори, до речі, на тій же сторінці сказано, що в неї й «ніжки» були теж «слонової кости», тощо. А крім того, він і такої «ненормативної» мови не зумів нормально, хоч би «по-галицькому» використати, будувати найпростіші фрази. Тим і можна з повним правом сказати, що це **малописьменний** «письменник». А безпорадна побудова (композиція) його писань та оті наведені в цій моїй статті з різними моїми позначками його «немистецькі деталі» свідчать про те, що в нього навіть натяку на письменницький хист не було Псує всі його писання й згадуваний вище перебільшений до карикатурности «український патріотизм», що його він попричіплював до оповідань навіть з історії інших народів, за «логікою» «прищий кобилі хвіст» (напр., в оповіданні «Янгол - месник»). Цей «патріотизм», всупереч думці обох згаданих критиків, може мати не «виховне», а діяметрально протилежне, як це й властиве карикатурі, значення, особливо для тих читачів, які хоч трохи знають історію. А тих, що історії не знають, він, цей псевдопатріотизм, уведе в оману, яка може пізніше, як вони зацікавляться глибшим вивченням нашого минулого, перейти в гірке розчарування.

На щастя, на книжці зазначено, що «авторські права» на цю базгранину «застережені», — тож можна сподіватися, що укладачі наших шкільних читанок не так легко відважаться щось із цих писань використати.

Але читачі можуть здивовано запитати: «Як же це так? Таж Микола Лазорський автор ще трьох великих історичних романів, а четвертого йому тільки смерть перешкодила написати! Крім того, тих своїх романів він не видавав власним коштом, як це здебільшого доводиться робити нашим еміґраційним письменникам, а їх видало одне видавництво в розкішному технічному оформленні, — видало і, мабуть, ще й гонорари авторові заплатило»...

З огляду на закономірну можливість таких запитань я хотів би розглянути критично хоч один з отих його «романів», найрадніше найбільший із них — «Гетьман Кирило Розумовський». Але треба, щоб це зробити дозволив мені стан мого здоров'я. Бо то ж таки була б не легка праця: це книжка на 752 стор. Та й надрукувати більшу критичну статтю в нас уже ніде.

ПО СТОРІНКАХ ПРЕСИ

«ОСТАННІЙ» ОБОВ'ЯЗОК...

На сторінках «Свободи» відбулася майже блискавично досить завзята баталія, яка почалася темою «визначування» історії, і з усіх можливих «визначувань і мірил» всі комбатанти згодилися на визначення історії як «боротьби ґенерацій». Найшовши спільну дефініцію принаймні української історії за останні десятиріччя, всі дискутанти також згодилися, мабуть, на тому, що українська історія, чи «визвольна боротьба нашого народу 30-их, 40-их і 50-их років... і по сьогодні є в основному вислідом дії, труду й жертв тієї ґенерації, що її можна назвати націоналістичною в сенсі інтеґрального націоналізму» (див. А. Камінський, «Останній» обов'язок націоналістичної ґенерації», «Свобода» 13 вересня 1974).

А Камінський не сказав нам, що він розуміє під «інтеґральним націоналізмом», але ніхто з дальших дискутантів не заквестіонував цього терміну, чи дефініції українського націоналізму «останніх десятиліть». О. Зінкевич гей би вияснив це поняття, твердячи, що «націоналізм не є ані пережитком, ані відгомоном минулого. Він є сучасністю. Але з нього треба позбутися всіх чужих впливів, які нам насильно (ким? — прим. ред.) накинуто. Майбутнє за націоналізмом, але за націоналізмом демократичним, гуманним і шляхетним (див. О. Зінкевич, «За Який Останній Обов'язок Націоналістичної Ґенерації», «Свобода» 25 жовтня 1974).

На думку А. Камінського, «старша» ґенерація націоналістичних організацій повинна відійти, знайшовши спершу спільну мову між усіма відламами єдиної колись ОУН, і, створивши таку «об'єднану» націоналістичну базу, передати дальшу долю українського націоналізму в руки молодшої ґенерації «з політичним профілем». (О. Зінкевич навіть обчислив математично, що ґенерація українських націоналістів, яка повинна відійти, сповнивши свій останній ритуал — «об'єднання», — це контингент «здебільшого 1900-1910 років народження»). На жаль, і тут А Камінський не зраджує нам, де шукати тих молодців з «політичним профілем». В дальших своїх виводах він навіть твердить, що таких молодих мабуть, і немає, бо «сеньйори націоналістичної ґенерації» перетворили ці молоді кадри в «апаратчиків» або в «апаратного типу ґарнітур».

Але як би там не було, А. Камінський принаймі вірить, що «сеньйори» мають ще виконати дуже шляхетне й відповідальне діло - об'єднання або хоч координацію праці всіх відламів ОУН, та що в рядах «сеньйорів» є ще й «ґарнітур» з «політичним профілем», здібний і гідний перебрати в свої руки керму націоналістичного руху.

Не вірить у таке «чудо» М. Сосновський (див. «Завдання не під силу», «Свобода» 19 вересня 1974). Значить, М. Сосновський не вірить, що націоналістичні «сеньйори» здібні на шляхетний і патріотичний жест подання рук один одному й тягнення «в один гуж» українсько - національний віз. Він твердить, «що якщо наш націоналістичний рух має лишитися важливим чинником у нашому політичному й громадському житті, то таким він зостанеться тільки завдяки новій ґенерації, психологія якої цілком інакша, в якої не має ресантиментів з часів постійних конфліктів і розколів». Основну надію на відновлення, чи ліпше - на створення «нового типу українського націоналізму» «молодого покоління в Україні». А ближче окреслення цього «нового типу українського націоналізму» є не тільки своєчасне,

але й сутєве в оцінці «двох націоналізмів».

Було б надзвичайно цікавим, корисним і повчаючим, якщо б А. Камінський дав нам своє розуміння «старого типу», а М. Сосновський - «нового типу» українського націоналізму.

Більш практично підходить до тієї ж проблеми «боротьби поколінь» Я. Гайвас (див. «Обов'язки націоналістичних ґенерацій», і «Об'єднання, співпраця чи ставка на найсильнішого», «Свобода» 4 вересня й 24 вересня 1974). Для нього це природнє явище. «Кожне покоління вносить свій творчий труд і зміцнює та збагачує духовий зміст націоналізму і його практичні засади. Раз виявлений націоналістичний рух живе в народі, спочатку як визвольна боротьба, а опісля - як внутрішня розбудова нації. Через те націоналізм не може бути обмежений до одного покоління; покоління переплітаються в ньому, черґуються, перебирають одні від одних естафету на довгому історичному шляху життя й розвитку народу». А «молодь не повинна чекати на відкриття дверей», вона повинна відкривати їх сама, коли треба - навіть штурмом». Я. Гайвас не вірить у можливість об'єднання «трьох ОУН», але він вірить у «наладнання, співпрацю й координацію націоналістичних організацій», бо «концентрація національних сил стала категоричною життєвою вимогою».

Нам здається, що така дискусія потрібна й своєчасна. Але практичних результатів не матимемо, якщо оперуватимемо загальниками або філософічними теоріями й математичними формулами. О. Зінкевич уважає, що «всі три ОУН» стали штовхаючим чинником для молодшої й молодої ґенерації на еміґрації», з причини їх «монократичної ідеолоґії»; тому всі три ОУН не мають поповнення молодими людьми, які бажали б більш професійно (!) підходити до розв'язування тих чи інших проблем націоналістичного середовища. Тому при кермі всіх трьох ОУН залишаються ті самі ветерани перед - і воєнних років, з освітою передвоєнних років». Але не сказав нам О. Зінкевич, як «професійно» розв'язуються питання визвольної політики й боротьби, і якої «професії» треба до такого діла! Не сказав нам О. Зінкевич також, як виглядає «гуманний і шляхетний демократизм» (чи не запозичено це з «чужого поля» - «соціялізм з людським обличчям» Дубчека?)

Тому нам здається, що від загальникових тверджень, ми повинні перейти до специфічних фактів. А. Камінський повинен або ввійти в одну з «трьох ОУН і гуртувати навколо себе молоде покоління та «штурмом» брати в одній із них провід, або створити «четверту ОУН», яка служила би зразком націоналізму, побудованого на« гуманному і шляхетному демократизмі». Це не іронія. Це наше щире бажання для добра й слави української нації..

Справа сильної одноособової влади в українстві була завжди дуже напружена, всупереч усім приписуванням їй руїнних нахилів степу. Республіканська Козаччина стала добою застосування власне чисто вождівського принципу. Це Дорошенко в листі до Лукаша дбає, щоб Україна живучи в нероздільності, мала завжди в собі єдиного гетьмана, заживаючи своїх старих і стародавніх у всьому прав і вольностей».

О. Ольжич (Олег Кандиба)

З ЖИТТЯ ІСНО ХЛІБОРОБСЬКО — ОСВІТНІЙ СОЮЗ У БРАЗІЛІЇ.

Хліборобсько - Освітній Союз у Бразілії. (Короткий звіт - репортаж)

Заходами Хліборобсько - Освітнього Союзу відбулися в місті Курітібі, провінції Парана, Бразілія, в днях від 20 до 28 липня 1974 р. такі ювілейні святкування:

52-річчя Хліборобсько - Освітнього Союзу,

50-річчя часопису «Хлібороб»,

50-річчя Жіночої Організації при ХОС-і,і

28-річчя Літературно - Спортового Центру Молоді (КЛЕМ) при ХОС-і

В цих святкуваннях брав участь д-р Деніс Квітковський, Голова КР ІСНО та пані Марія Квітковська, Голова Українского Золотого Хреста. Д. Квітковський був рівночасно представником Проводу Українських Націоналістів.

В програмі ювілейних святкувань були: мистецька виставка, влаштована жіночою організацією при ХОС, концерт цієї ж організації, зустріч молоді, пресова конференція, виступ фолкльорної групи з танцями, урочиста академія, присвячена ювілею організацій, наради професіоналістів, ювілейна забава та громадський обід («шураскада»).

Головою ХОС - у і головним керівником ювілейних святкувань був проф. Степан Плахтин. Головою Жіночої організації при ХОС - і є пані Є. Мазепа, а секретаркою — колишня голова, пані Ольга Гончарук, яка є тепер рівночасно заступницею Голови ХОС - у.

При ХОС - і діє секція молоді, що охоплює біля 100 членів, та танцювальна група під керівництвом Надя Оришчина. ХОС і його секції можуть похвалитися і гарним хором — мішаним та жіночим. Диригентом мішаного хору є Адам Баран, а жіночого — пані Семчишин.

Жіноча організація при ХОС - і має понад 300 членів у цілій Бразілії, з того в самій Курітібі є 150. Жіноча організація при ХОС — і в Курітібі завідує суботньою українською школою й садочком. В садочку є звичайно 25 - 30 дітей, до дитячих курсів (5 кляс) учащає 55 — 60 дітей, а для дорослих (30 осіб) є також курси. Курсами провадять шість вчительок за номінальну або й ніяку винагороду. Жіноча секція провадить також радіогодину, але португальською мовою. Така вимога уряду.

ХОС має відділи по цілій Бразілії, але основна маса українских поселенців живе в провінції Парана і в провінційній сталиці — Курітібі. На ювілейні святкування прибуло багато наших людей з «інтеріору», цебто з середини провінції. Прибули також визначні люди з Ріо-де-Жанейро і з Сан-Павло, хоч у Ріо-де-Жанейро є всього кілька наших інтелектуалів; дещо більше — в Сан-Павло.

Столицею української Бразілії є місто Курітіба (біля вісімсот тисяч населення), де живе поважна кількість українців, в тому числі багато нашої інтелігенції. Решта — в провінції Парана. Головне зайняття на провінції — хліборобство. В Курітібі є чотири українські церкви — дві православні, дві католицькі. Католицька церква має тут одного єпископа, — Кир Йосифа Мартинця, і одного єпископа-помічника, — Кир Єфрема Кривого. Православний архиепископ Іов, який жив у

Курітібі, недавно помср. Католицька церква має ще манастир з черницями (сестри-служебниці) і семінарію. Але в обох церквах, особливо в православній, є великий брак священиків. В Курітібі є гарний пам'ятник Тараса Шевченка та площа його імені. Возив нас туди симпатичний полтавець, друг Іван Миколич.

Хліборобсько - Освітній Союз має прекрасну домівку з величезними можливостями для різних імпрез, ба навіть- із приміщенням для кількох наших студентів. Цей ХОС є практично єдиною організацією на цілу Парану, а також і найбільшою організацією на цілу Бразілію. Найбільша загроза для дальшого існування й розвитку наших поселенців у Бразілії — це загроза португалізації. Колись українська мова була цілком заборонена; тепер її толерують (хоч радіо мусять провадити по-португальськи), але найгірше, що стара ґенерація відходить, а нова воліє говорити по-португальськи.

Врятувати повне спортугальщення українських поселенців у Бразілії можуть тільки часті контакти з ними українців з інших теренів поселення, особливо з Арґентіни, Канади й ЗСА. Про це свідчив нам наш побут там.

Конференція ІСНО

З цією метою ми організували в Курітібі дня 28 липня Конференцію Ідеологічно - Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО) Південно-американського континенту. В Конференції взяли участь: Голова КР ІСНО д-р Денис Квітковський, Голова УЗХ — пані Марія Квітковська, Голова ХОС-у проф. Степан Плахтин, голова Жіночої організації при ХОС-і, пані Євгенія Мазепа, представник молоді при ХОС-і, п. Сергій Франків і представник т-ва «Відродження» з Арґентіни та Братніх організацій, п. Богдан Коваль. На цій Конференції ІСНО вирішено. 1. Кооптувати до управи південно-американського відділу ІСНО проф. С. Плахтина та п. Б. Коваля як екзекутивного секретаря. 2. Відбувати кожнорічно зустрічі молоді ХОС - у та Відродження з таким чергуванням, по - можливості: один рік у Бразілії, другий в Арґентіні; 3. Закупити Оселю для молоді в Бразілії, (Арґентіна має таку оселю). На цю ціль ЦУ ОДВУ жертвувала перших символічних сто долярів, і так створено фонд закупу оселі. Віримо, що так наші поселенці в Бразілії, як і інші організації з системи ІСНО допоможуть цей почин перевести в діло. 4. Інформувати в часописах «Наш Клич» і «Хлібороб» (тепер, з певних причин, виходить у Курітібі Інформативний бюлетень «Хлібороб») про працю й пляни в рамцях ІСНО на згаданому терені.

Пресова Кнференція.

Дня 24 липня відбулася пресова конференція, на якій, крім проблеми ювілейних святкувань, широко інформовано бразілійських журналістів про Україну та про сучасний рух спротиву й боротьбу за свободу і незалежність української нації. Конференцією проводив проф. С. Плахтин, а головними промовцями були д-р Денис Квітковський, Марія Квітковська та Богдан Коваль. Другого дня ця конференція була зреферована на телебаченні й широко коментована в радіо. Це, мабуть, вперше бразілійці довідалися про сучасні події в Україні.

Світова Організація за Свободу.

В рамцях святкувань у Курітібі кількакратно обговорювано проблему інформування бразілійської публіки про боротьбу за свободу в Україні, про бестіяльну розправу московсько-большевецьких займанців з українцями, що гідно й мужньо борються за свободу, жертвуючи в цій боротьбі свою власну свободу, часто й життя. У висліді тих нарад, створено відділ СОС на Бразілію, який співпрацюватиме з існуючим уже відділом в Арґентіні. В Арґентіні, до речі, живе почесний голова Світової Організації

Свободи — проф. д-р Е. А. Ґарсія. Відділ очолили адвокат д-р Олександер Самагальський та інж. агроном Петро Єдин. Їх основним завданням буде інформувати бразілійську суспільність про події в Україні та шукати й вербувати приятелів українських визвольних змагань.

Дякуємо всім тим, що так сердечно займалися делеґатами з ЗСА, особливо голові проф. С. Плахтину; радіємо з їх успіхів, боліємо їх невдачами, але віримо, що велич і добро української справи переможе і ми єдиними устами й єдиним серцем стоятимемо спільно в щільних рядах боротьби за свободу української нації.

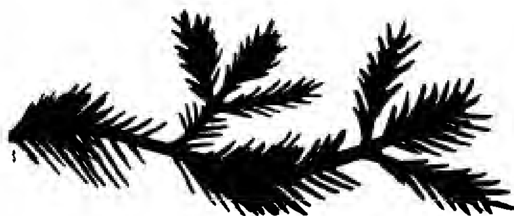

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИЦТВ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

В Канаді:

Mr. M. Seleshko
297 College Str.
Toronto, Ont. M5T IS2
Canada

Бажаємо нашому Представникові якнайкращих успіхів, а всіх Вш. Друзів просимо допомогти йому у його відповідальному ділі.

В Англії:

Mr. O. Semeniuk
41 Farfield Ter.
Bradford, BD9 5AW
Yorkshire, England

У Франції:

Mr. Basile Moulek
34, rue de la Belle-Ile
77500 Chelles, France

В Австралії:

Mr. T. Topcij
93 Blamey Cr.
Campbell, A.C.T. 2601
Australia

TRIDENT TARAS SHEVCHENKO IVAN FRANKO

IRENE OLGA

Published by

UKRAINIAN - AMERICAN PUBLISHING and PRINTING CO., INC.

2315 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., USA — Telephone: AR 6-6066